

Yol

OCAK 2019 / SAYI 14

www.gazeteduvar.com.tr

duvardibi

Bu sayıda...

4

Trump-İran-Türkiye:
Yaklaşan fırtına ve zor yol
ayırımı!

11

Emin Değer: Sol Kemalist
hukukçuluğun yol izleri

18

Ovacık Belediyesi'nin
öğrettikleri

30

Kuşak ve yol ayrımında
Türkiye

39

Ahlaki eleştiri, meşruiyet,
sınırlar

53

Almanya'daki Yeşiller:
Periferiden merkeze giden
yol

7

Hakikat yolunda vicdan ve adalet

15

Adalete uzanan yolun ilk adımı Maltepe mi?

25

Kervan yolda düzeliyor...

33

Hakikatin bilgisiyle, Dersim'in mana
dünyasına yolculuk

49

Devlet, iktidar ve Kürtler

60

Kitaplarda 'Yol'...

Selamlar,

Gazete Duvar yayına başladığı günden bu yana sadece enformatik içeriği değil, o içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı içeriğin üretim ve sunumuna da önem vermeye gayret etti. İnternetin sağladığı hızlı enformasyon ve bilgi akışının yararlarının yanı sıra, bir müddet sonra baş edilmesi zor bir kargaşaya, en özetle aranan şeyin bulunmasını güçleştiren bir entropiye yol açmak gibi zararlı yönleri de olduğu malum. Bu güçlüğü aşabilmek için Duvar Kitap ile başladığımız derlemelere Duvar Dibi ile devam ediyoruz. Başlangıç itibarı ile Gazete Duvar'ın Forum sayfalarında kullanılan metinlerin bir derlemesinden oluşan dergimizin on dördüncü sayısının başlığı 'Yol'

Faruk Loğoğlu, Ahmet Yıldırım, Orhan Gazi Ertekin, Ali Rıza Arıcan, Özgür Elibol, Kutlu Tuncel, Tamer İlbuğa, Efe Beşler, Aziz Kocaimamoğlu, Hasan Kaya, Belgin Cengiz ise 'Yol' dosyamıza katkıda bulunan isimler.

Her zaman dediğimiz gibi: Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Yayın Tarihi: Ocak 2019

Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran Topuz

Yayına Hazırlayan: Cennet Sepetci

AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi: Vedat Zencir

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Faruk Loğoğlu, Ahmet Yıldırım, Orhan Gazi Ertekin, Ali Rıza Arıcan, Özgür Elibol, Kutlu Tuncel, Tamer İlbuğa, Efe Beşler, Aziz Kocaimamoğlu, Hasan Kaya, Belgin Cengiz

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>

info@gazeteduvar.com.tr

Trump-İran-Türkiye: Yaklaşan fırtına ve zor yol ayırımı!

ABD'nin, İran'a yönelik olası bir saldırısına Türkiye'yi de dâhil etme çabalarına olumsuz yanıt verilmeli, ABD'nin saplantılı politikasına alet olunmamalıdır. Gelişmeler ne olursa olsun, sonunda ABD gidici, İran kalıcıdır ve hep komşumuz olacaktır.

Güvenlik başta, ulusal çıkarları bakımından Türkiye'yi en az Suriye meselesi kadar, belki de daha fazla etkileyecek başka bir kriz hızla yolda: ABD-İran çatışması!

Nasıl mı? ABD Başkanı Donald Trump'ın dış politika alanında bugüne kadarki en ısrarlı, en net tutumu İran'la ilgili yaklaşımıdır. Trump, İran'ı, başta terör olmak üzere, bölgedeki zararlı, yıkıcı faaliyetlerin, kötülüklerin ana kaynağı, İsrail için yaşamsal tehdit, Körfez ve Ortadoğu istikrarsızlığın baş sorumlusu olarak görmekte ve Batılı ülkelere karşı ideolojik bir savaş yürütmekle itham etmekte. George Bush nasıl "kimyasal silah" bahanesini 2003'te Irak'a saldırmak için kullandıysa, Trump da nükleer programı konusunda

FARUK LOĞOĞLU

//

Washington DC'nin şahinlerinden Bolton, İran'a (ve Kuzey Kore) askeri saldırıyı bir seçenek değil, bir zorunluluk olarak görmektedir. Dolayısıyla, mahşerin üç atlısının veya bir Amerikan yazarına göre yeni "savaş kabinesinin" bu işi sıcak bir çatışmaya kadar götürmesi artık hiç de uzak bir ihtimal değildir. //

İran ve P5+1 ülkeleri arasında 2015 yılında imzalanan anlaşmanın değiştirilmesi talebi üzerinden benzer bir politika geliştirmekte. Nitekim seçim kampanyası sırasında "bir numaralı önceliğinin İran'la yapılan felaket anlaşmayı ortadan kaldırmak" olduğunu defalarca tekrarlamış, seçildikten sonra da bu söylemini aynen sürdürmekte.

İran'la imzalanan anlaşmaya ABD, Rusya, Çin, İngiltere, Fransa, Almanya ve AB taraftır. Anlaşma hükümlerinin İran tarafından uygulanmasının denetimi de Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nca (IAEA) yapılmaktadır.

Trump, ek bir anlaşmayla İran'ın uranyum zenginleştirme yasağının 2025'de sona ermesini öngören hükümlerinin (sunset clauses) sona erdirilmesini, yani yasağın ilanihaye sürmesini, nükleer tesislerinin denetiminin yoğunlaştırılmasını ve uzun menzilli füze programına ilişkin önlemler eklenmesini talep etmekte.

Batılılar dâhil, diğer taraflar ABD'nin değişiklik taleplerine olumlu bakmamakta ve anlaşmanın yürürlükte kalmasını istemekte. Öte yandan, IAEA da dönemsel raporlarında İran'ın anlaşmaya uyduğunu ve bir ihlal olmadığını bildirmekte.

Bu anlaşmanın, ABD'nin tarihinde imzaladığı "en korkunç anlaşma" olduğunu ileri süren Trump, İran'a ek yaptırımları dört ay daha erteleyen kararını 12 Ocak 2018 tarihinde imzalarken bunun "son erteleme" olduğunu, istediği değişiklikler yapılmadığı takdirde, anlaşmadan çıkacağını kesin bir dille ifade etmiştir. Dolayısıyla 12 Mayıs 2018 tarihi şimdi ayrı bir önem kazanmış olmaktadır. Zira o tarihe kadar istekleri karşılanmadığı – ki mevcut verilere göre karşılanmaması galip ihtimaldir – takdirde, Trump muhtemelen İran'a yeni yaptırımlar uygulanmasını Kongre'ye tavsiye edecek ve nükleer anlaşmadan tek taraflı olarak ayrılacaktır.

Trump geçtiğimiz haftalarda, İran konusunda zaman zaman kendisini frenleyen Tillerson ve McMaster'ı görevden alarak yerlerine İran karşıtlıklarıyla bilinen Mike Pompeo ve John Bolton'u sırasıyla Dışişleri Bakanı ve Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak atadı. Bu yeni atamalarla birlikte, Trump'ın İran politikasının daha da sertleşmesi artık işten bile değildir. Washington DC'nin şahinlerinden Bolton, İran'a (ve Kuzey Kore) askeri saldırıyı bir seçenek değil, bir zorunluluk olarak görmektedir. Dolayısıyla, mahşerin üç atlısının veya bir Amerikan yazarına göre yeni "savaş kabinesinin" bu işi sıcak bir çatışmaya kadar götürmesi artık hiç de uzak bir ihtimal değildir. Olursa, böyle bir saldırının bir kara harekâtı olarak değil, İran'ın nükleer tesislerini yok etmeye yönelik bir hava ve füze saldırısı şeklinde başlaması bu bağlamda uzmanlarınca yapılmış yorumlarda en sık dile getirilen senaryodur.

İleriye dönük bu öngörüler şu andaki aşamada muhakkak ki spekülatiftir. Ancak somut ve kaçınılmaz olan 12 Mayıs'tan itibaren Türkiye'yi de birebir ilgilendirecek ve zor tercihler yapmasını

dayatacak bir ABD-İran bunalımının gündeme oturacak olmasıdır. Trump, bu çerçevede sattıklarıyla bir silah deposu haline getirdiği Suudi Arabistan ve İsrail’le işbirliği yapacaktır. Hatta ihtiyaç halinde İran nedeniyle Suriye’de beslemeye devam ettiği YPG’nin kolaylıklarını da devreye sokacaktır.

Ancak Türkiye’den de önemli beklentileri olacak, bir müttefik olarak Ankara’yı yanında görmek isteyecektir. Genel siyasi destek aramanın ötesinde, İncirlik üssü ve Kürecik’teki radar istasyonuna erişim de dâhil olmak üzere, Türkiye’den her türlü kolaylığı sağlamasını isteyecektir.

Netice itibariyle, Ankara ABD ile İran arasında bir seçim yapmak ya da bir tutum ortaya koymak durumundadır. Bu tutumu ne kadar erken netleştirir ve kamuoyuyla şeffaf bir biçimde paylaşırsa, ileride gelmesi mukadder baskılara karşı daha hazırlıklı olacaktır.

Burada yapılacak tercihi belirlemesi gereken elbette, sadece ve öncelikle Türkiye’nin ulusal çıkarlarıdır. Bu noktadan hareketle duruma baktığımızda en önemli gerçek arada sıkıntılı dönemler yaşanmış olmakla birlikte İran’ın Türkiye için bir tehdit oluşturmadığı gerçeğidir. Öte yandan, İran’ın nükleer programıyla ilgili anlaşmayı ABD dışındaki diğer imzacı taraflar gibi Türkiye de desteklemekte. Bu itibarla, ABD’nin İran’la çelişmesinin bahanesi teşkil eden nükleer anlaşma bağlamında Türkiye’nin bir sıkıntısı yoktur. Diğer bir deyişle, ABD’nin İran’ın nükleer programını güç kullanarak ortadan kaldırmaya kakışması Türkiye’nin çıkarlarının bir gereği değildir. Böyle bir saldırının vukuu halinde ise sonuçlarından en fazla zarar görecektir. Türkiye olacaktır. İran sıradan bir güç değildir ve vereceği çok boyutlu tepkinin bölgesel ve küresel etkileri olacaktır.

Evet, Türkiye ABD’nin müttefiki fakat İran da yüzyıllardır barış içinde yaşadığı komşusudur. Bölgesel bir güçtür. İkili ilişkilerimiz önemlidir.

Türkiye, 1980-1988 İran-İrak savaşında aktif bir tarafsızlık diyebileceğimiz başarılı bir politika izlemiş, çatışmaların dışında kalırken, savaşın sona ermesi için de yoğun çaba harcamıştır. Ayrıca önce Irak, sonra Suriye’nin iç işlerine müdahale etmesinin Türkiye’nin başına ne gaileler açtığı, bir koyup üç alma hesabının hiç tutmadığı artık hepimizin malumudur. Bu itibarla, hükümet yolda olan İran krizini bir an önce yetkili bakanlık ve kurumlarda etraflıca değerlendirip, bir tarafsızlık stratejisi belirlemeli ve bunu en erken tarihte ilan etmelidir. ABD’nin, İran’a yönelik olası bir saldırısına Türkiye’yi de dâhil etme çabalarına olumsuz yanıt verilmeli, ABD’nin saplantılı politikasına alet olunmamalıdır. Gelişmeler ne olursa olsun, sonunda ABD gidici, İran kalıcıdır ve hep komşumuz olacaktır.

//

Hükümet yolda olan İran krizini bir an önce yetkili bakanlık ve kurumlarda etraflıca değerlendirip, bir tarafsızlık stratejisi belirlemeli ve bunu en erken tarihte ilan etmelidir. ABD’nin, İran’a yönelik olası bir saldırısına Türkiye’yi de dâhil etme çabalarına olumsuz yanıt verilmeli, ABD’nin saplantılı politikasına alet olunmamalıdır. Gelişmeler ne olursa olsun, sonunda ABD gidici, İran kalıcıdır ve hep komşumuz olacaktır .

Hakikat yolunda vicdan ve adalet

İlk Vicdan ve Adalet nöbetçilerinin Ermeni, Kürt, Türk, Ezidi, Sünni, Alevi gibi farklı etnik ve inanç kimliklerinden oluşmuş olması tesadüf değildir. AKP'den gelecek her türlü saldırıyı ilk günlerde göğüslemek için milletvekilleri ile nöbete başlamış bulunmaktayız. Amacımız, toplumun tüm katmanlarına ses çıkaracak, zulüm devleti olma yolunda olanlara vicdanımız ve adaletimiz ile ses çıkarma cesaretini herkese, her yere bulaştırmaktır.

2012 yılının Ocak ayında Sur'da toplu olarak bulunan kafatasları ve kemiklerin, 1990'larda JİTEM tarafından katledilen insanlar olduğu düşünülmüştü. Ancak araştırmalar ilerledikçe kafatasları ve kemiklerin çok daha önceki bir döneme ait olduğu fark edilmişti. Buluntuların; 1914 nüfus sayımlarında 56 bin 166, 1917 nüfus sayımlarında ise bin 849 kişi olarak tespit edilen, Diyarbakır'daki nüfusunun yüzde 97'si katliam ile yok edilen, bu coğrafyanın kadim halklarından olan Ermenilere ait olduğu hazin gerçeği çok geçmeden öğrenilecekti. O dönem yaşanan vahşetin detaylarını, Diyarbakır'daki İngiliz Konsolosluğu'nda çalışan Tomas Mıgırdıç-

AHMET YILDIRIM

29 TEMMUZ 2017

yan'ın 1919 yılında kaleme aldığı anılarından ve gözlemlerinden öğrenebiliyoruz.

Bu acı tarihsel girişin sebebi, sürekli katliamlarla ile yüz yüze kalan Mezopotamya halklarının, devlet tarafından maruz kaldığı 'vicdansızlık ve adaletsizlik' politikasının değişmemiş olmasıdır. 1915'te Ermeniler'in yaşamış olduğu soykırım gerçekliği, 1990'larda Kürt halkına JİTEM ve türevleri tarafından yaşatılan katliamlar veya bugünlerde Cizre'de vahşet bodrumlarında, Sur'da, Gever'de, Nusaybin'de, Şırnak'ta Kürtlerin yaşadıkları resmi olarak hiç değişmedi. Şiddet ve baskı politikalarındaki değişmeme dinamiğini vicdansızlık ve adaletsizlik dışında birçok siyasal faktör ile açıklayabiliriz. Ancak cezasızlık, eşitlik, hukuk gibi alanları aşan veya onları da kapsayan en geniş kavramlar 'Vicdan ve Adalet'tir.

Vicdan'ın kapsadığı alan bakımından taşıdığı, tartıştığı kapsam olabildiğince soyut bir yere tekabül etmektedir. Mantık ve duygunun somutlaşma hallerini aşan fakat bu kavramlara yaşamın içinde anlam katan bir yerdedir vicdan. Saflık ve temizlik ile ulaştığı boyutların sınırları çizilemeyen bu kavram için bazı düşünürler "Vicdan'ın en temiz ve en saf hali Işık'tır, Allah'tır" yorumunu yapmaktadır. Vicdan, bir annenin doğan çocuğuna süt vermesini ve onu kendisinden koparacak her türlü tehlikeden yaşamı pahasına korumasını sağlayan güdüyü, doğaya verilen en küçük bir zararı içinde hissettiren, insanlar arasında eşitlik ve eşdeğerlik anlayışını besleyen noktadır.

Vicdan, birbirinden farklı eksenler tarafından kabul edilen ölçü olmasından dolayı aslında bir hakikat arayışıdır. Arayışına sınırlar çizilemeyecek bir hakikat, doğru veya gerçek gibi göreceli kavramları aşan ama besleyen bir yerdedir. Vicdan, Hak'ka ulaşma arzusunu barındıran bir hakikat arayışının olmazsa olmazıdır. Burada Hak kimine göre Allah, kimine göre semavi olmayan bir inanış, kimine göre ise emek veya eşitlik/eşdeğerliktir. Yani düşüncelere göre değişen Kutsal'dır.

Adalet ise, en yalın hali ile adil olma durumudur. Adil olma durumunu belirleyen temel ölçüler doğruluk ya da daha geniş haliyle hak/hakikattir. Ayrıca adalet günümüz hukuk kurallarının temelini oluşturan olgudur. Yani Hak'ka ulaşma yolunda hakikati aramak için olmazsa olmaz diğer bir ölçü adalettir.

Doğruluk akılda bir yere tekabül etse de göreceli olmaktan kurtulamamaktadır. Fakat adil olma hali yani adalet kişiden kişiye göre değişen değil, herkesçe kabul edilen temel bir değerdir.

VİCDAN VE ADALET

Hakikat arayışının en temel olguları olan bu iki kavramı tersin-

//

Adalet ise, en yalın hali ile adil olma durumudur. Adil olma durumunu belirleyen temel ölçüler doğruluk ya da daha geniş haliyle hak/hakikattir. Ayrıca adalet günümüz hukuk kurallarının temelini oluşturan olgudur. Yani Hak'ka ulaşma yolunda hakikati aramak için olmazsa olmaz diğer bir ölçü adalettir. Doğruluk akılda bir yere tekabül etse de göreceli olmaktan kurtulamamaktadır. Fakat adil olma hali yani adalet kişiden kişiye göre değişen değil, herkesçe kabul edilen temel bir değerdir.

//

den değerlendirecek olursak vicdansızlık ve adaletsizlik (vicdandan veya adaletten kopma/kirlenme) en hafif tabiri ile hak yolundan kopmadır. Yani pusulanın sürekli doğruluktan, eşitlikten, eşdeğerlikten, insandan veya doğadan kopma halidir. Bu hakikatten kopuş halini Alevi inanç ve öğretisindeki “yol düşkünlüğü” ile örneklemek abartılı olmasa gerek.

Bu ahlak yitiminin en belirgin özelliği ise, hakikattan kopma halini (vicdansızlık ve adaletsizlik) sürekli kılma çabasıdır. Kibir mütevaiziyetin, şatafat sadeliğin, popülizm doğallığın ve batıl Hak’kın yerini almaya çalışarak etrafındaki her şeyi yok etmeye uğraşmaktadır. Daha geniş bir ifade ile hak yolundan koparak batıl ile kendini hak yerine koyma girişimidir.

Tam da bu noktada yazının başında yer alan devletin katliamları sürdürme ve savunma halini Türkiye’deki siyasal iktidarın geldiği yer açısından değerlendirmek gerekmektedir.

Çünkü, Osmanlı’dan beri Orta Doğu oryantalizminin kötü bir ögesi olmaktan kurtulamamış olan Türkiye, tarihinin bütün evrelerinde kurumsal ve toplumsal olarak hakikatle doğru bağ kurma sorunları yaşamıştır. Uhreviyatın baskın olduğu Osmanlı ile cumhuriyetin ilk yıllarında vicdan ve adaletin dinsel bir olgu olarak daha fazla toplumsal hassasiyet olduğu muhakkaktır. Kapitalizm, özellikle de Neo-Liberalizm ile birlikte bireyci yaşam dayatması ve kabullenilişi ile bu değerler manzumesi (vicdan/adalet) hızla zayıflayarak bugünkü yitim limanına yanaşmış ve duyarsız bir düzen açığa çıkarmıştır. Şüphesiz bunda, Fransız İhtilali’nin açığa çıkardığı ulus-devlet tekçiliğinin ve jakobenizminin belki de dünyada en kötü uygulanmasının Türkiye’de açığa çıkmış olmasının yadsınmaz payı vardır.

Zincirin bugünlerde Kürtleri, Ermenileri ve tüm ezilen halkları, inançları ve sınıfları aşan bir yere, yani Türklere, Sünnilere sirayet etmesinin en belirgin sebebi, AKP'nin vicdansızlık ve adaletsizlik pusulasının şaşması ve Hak'tan kopma anlayışını devam ettirme isteğidir.

Bizler AKP'nin sürdürdüğü savaş, yerinden etme, tutuklama, yasaklama, ihraç etme gibi hakikatin ve eşitliğin tüm açılardan parçalanmış haline dün olduğu gibi bugünde karşı koyan bir yerde duruyoruz. Ancak bugünlerde bu faşizmi durduracak en temel nokta olan ve bu bölgenin içinde hep koruduğu vicdan ve adalet noktasında hareket ederek Amed'de mütevazi ama etkileri güçlü olacak bir eylemsellik başlattık. Bu eylemsellik AKP'nin kendini sürdürmek için nüfus ettiği tüm kötülük alanlarını bitirinceye kadar her geçen gün büyüyerek devam edecektir. Çünkü kendisine dayanak yaptığı değerler manzumesi içerisinde kendini göremeyecek hiçbir kişi ve/veya topluluk yoktur.

İlk Vicdan ve Adalet nöbetçilerinin Ermeni, Kürt, Türk, Ezidi, Sünni, Alevi gibi farklı etnik ve inanç kimliklerinden oluşmuş olması tesadüf değildir. AKP'den gelecek her türlü saldırıyı ilk günlerde göğüslemek için milletvekilleri ile nöbete başlamış bulunmaktayız.

Amacımız, toplumun tüm katmanlarına ses çıkaracak, zulüm devleti olma yolunda olanlara vicdanımız ve adaletimiz ile ses çıkarma cesaretini herkese, her yere bulaştırmaktır. Daha dördüncü gününde halkın vicdanıyla sahiplenmeye başlamış olması yolun ne kadar doğru olduğunu bize göstermiş ve cesaretlendirmiştir.

Bu adımın ilk dönemde ödemeyi her şartta göze aldığımız bir bedelinin olma ihtimaliyle birlikte; vicdanın ve adaletin eşitliği, eşdeğerliği getireceğini ve her türlü haksızlığı gidereceğine olan inancımız büyüyerek sürecektir.

Emin Değer: Sol Kemalist hukukçuluğun yol izleri

Emin Değer ruhumuzu saran bütün o heyecanın örüldüğü o renkli serüven dünyasının neredeyse bütün kahramanlarının avukatlığını yapmıştır. Abim Mustafa Ertekin'in Yargıtay aşamasında avukatlığını üstlenenlerden birisi olduğunu ise henüz öğrendim. Hiç tanışmasanız ve fikirleriniz çok farklı olsa da hayatınızın en hassas yerine gelip dokunan insanlar olur. Olacaktır. İşte Emin Değer o kişidir.

ORHAN GAZİ ERTEKİN

Yakın dönem Türkiye hukuk ve yargı tarihinin önde gelen hukukçu isimlerinden Emin Değer hayatını kaybetti. Değer, askeri hakimlikten avukatlığa ve oradan da araştırmacı yazarlığa ulaşan zengin ve verimli hayatıyla Türkiye hukuk ve yargı tarihinin özellikle Cumhuriyet fasiküllerini yeniden anlamak, yorumlamak açısından önemli isimlerden biri. Değer'in hayatı, 1926 İstanbul Barosu tasfiyesi ile birlikte ideolojik ve politik tekel kazanmaya başlayan "Cumhuriyetçi hukukçuluk"un bugüne uzanan hikayesini anlamak bakımından da takip edilebilir, sonuçlar çıkarılabilir geniş bir malzemeler yığını içeriyor.

HUKUKÇULAR SİLSİLESİ

Değer, Cumhuriyet hukukçuluğunun yarattığı ilk kuşaktandı. Bu kuşak 1940'lı yıllarla beraber birkaç farklı politik eğilim içinde bölünmüş; Uğur Alacakaptan, İlhan Arsel, Emin Değer gibi hukukçu figürler Cumhuriyetçi hukukçuluğun içinde bir "sol Kemalist" alan açarken, Ali Fuat Başgil, Kenan Öner, Burhan Apaydın gibi hukukçular "liberal" bir hattı belirginleştirmeye çalışmakta, buna karşılık Mukbil Özyörük, İsmet Giritli, Orhan Aldıkaçtı gibi hukukçular ise sağ bir politik eğilimin hukuk perspektifleri ve pratiklerini belirginleştirme sürecine girmişlerdi. Bu gelenekler kendi silsile ve meratipleri içinde bugüne kadar da devam etmiş, özellikle 1960 darbesi ile aralarında husumete varan gerilimler başlamış, bugüne kadar gelen hukukçuluk pratikleri ve eğilimlerinin de temel karakterlerini oluşturmuşlardır.

Cumhuriyet hukukçuluğunun bir "hizbi" olarak "sol Kemalist hukukçuluk", Cumhuriyetin millici hukukçuluğunu aydınlatmacılık, laiklik ve anti-emperyalizm vurgulu bir politik eğilime taşıyan ve 1960-70'lerdeki sol-sosyalist hukukçuluk pratiklerine ebelik yapmıştır. Sol Kemalist Emin Değer, 1970-80'lerdeki birçok solcunun, devrimcinin avukatıdır aynı zamanda. Bu açıdan askeri hakim ve avukat Emin Değer'in de içine dahil olduğu sol Kemalist hukukçuluğun devrimci sol hareketler ile 1960'larda bir yakınlaşma yaşadığı, bütün o ülkeyi kasıp kavuran yangını birlikte atlatmanın getirdiği bir kardeşlik hukukunun uzun süre devam ederek 1990'larla beraber herkesin tercih yapmak zorunda kaldığı bir ayrımla sonuçlandığını kabul etmek gerekir.

ANTI-EMPERYALİZM

Emin Değer'in çalışmalarına genel olarak bakıldığında hak, özgürlük, adalet vb. kuramsal ve tarihsel meseleleri tercih etmediği buna karşılık ağırlıklı olarak "emperyalizm" üzerine çalıştığı görülür. Bu sol Kemalist hukukçuluğu, hukuk alanında ve teorik planda son derece zayıflatırken politik planda belirleyici ve hegemonik olmasını sağlayan bir tercihtir. Değer'in çalışmaları, daha çok emperyalizm ile kurulan ilişkilerin "ifşaat"ı düzeyinde kalmıştır. Bir Edward Snowden değildir kuşkusuz. Fakat, kendi askeri görevlerine ilişkin gözlemlerini açıklamakta cesur olmuştur. Özellikle 1970'lerde anti-emperyalizm vurgusunun somut içerik kazanmasında asli rol oynayan kitabı "CIA, Kontrgerilla, Türkiye" kitabı Türkiye'nin 1950'lerden itibaren sömürgeleştirilme süreçlerine dair ifşaatları toparlıyordu. "Oltadaki balık" kitabı da sol Kemalist kuşakları anti-emperyalizme taşıyan çalışmaların başlıcalarından oldu.

Anti-emperyalizm anlayışının temelinde aslında milliyetçilik vardı ki bu da sol-sosyalistler ile arasındaki teorik ve politik farkı belirginleştiren bir unsurdu. 1960-70'lerde soldaki iki

büyük “anti-emperyalizm söylemi”nden söz edilebilir ki Emin Değer’in dahil olduğu anlayış emperyalizmin Türkiye’ye ve Türkiye Devletine “dışsal bir olgu” olduğu tezine dayanıyordu. Buradan bakıldığında Değer’in de dahil olduğu sol Kemalistlere göre “devletin 1950’lerden itibaren başlayan sömürgeci tehlike ve tehditlerden kurtarılması” gerekiyordu. Buna karşılık soldaki ikinci anti-emperyalizm tezi ise Mahir Çayan’a aitti ve emperyalizmin bir “içsel olgu” olduğu tezine dayanıyordu. Bu tezden hareket edildiğinde “devletin kurtarılması” yaklaşımı politik olarak emperyalizm içi bir hizip tercihinden başka bir sonuç doğurmuyordu. Böylece sol-sosyalistler ile sol-Kemalistler arasındaki en temel politik ve düşünsel fark ortaya çıkıyordu. Sonradan bu fark çok bulanıklaşacak ve sol Kemalistler kendilerini sol-sosyalist zannedeceklerdir.

Değer’in aydınlanma, laiklik temelli bir milli devlet ideali vardı. Bu nedenle de çalışmalarındaki uyarı ve ikazları İslamcılık ve Kürt hareketlerinin emperyalist saldırı ile işbirliği yaptığı tezine dayanıyordu. Uğur Mumcu da benzer bir eğilime sahipti. Sol Kemalizm’in, kendi varlığını “bütün insanlık için”, “herkes için” kurarak geri kalanları “düşmanlaştırdığı” yaygın bir kanaattir bu. Fakat masalsı bir iyilik-kötülük savaşına döndüğü sürece zayıf ve dayanıksız bir menkıbeler yığınının terennümlerinden ibaretti sadece.

AVUKATLIK PRATİĞİ

Emin Değer’in çalışkanlık ve ısrarı teorik zayıflığını önemsizleştiriyordu. Bir Doğan Avcıoğlu değildi. Ama 9 Martçı subaylarla bağı konusunda üstü kapalı beyanlar dışında net bir bilgiye rast gelmedim. Askeri hakimlik ve hukuk müşavirliği yapmış, emeklilik sonrası avukatlık ve araştırmacı yazarlığı birlikte sürdürmeyi başarmıştır. Rıfat Ilgaz ve Uğur Mumcu gibi aydınların avukatlığını yaptığı gibi yüzlerce solcu ve devrimcinin savunmasını da üstlenmiştir.

Emin Değer Türk hukuk ve yargı tarihinin Mahmut Esat Bozkurt ile başlayıp uzun süre renksiz kokusuz ilerleyen gelişimine önemli bir renk ve dinamizm getirmiş, sonraki sol Kemalist kuşakların aktif ve heyecanlı doğasını belirleyen kişilerden birisi olmuştur. Örneğin Şenal Sarıhan gibi cumhuriyetçi sol avukatlık örneklerine yol vermiş, önünü açmış, Tıpkı Halit Çelenk gibi Kemalist hukukçuluğun sola açılmasını sağlayan isimlerden birisidir. Değer, 1960-70-80’lerdeki Kemalist kuşaklara hayat veren nefesler üflemiş, onu hayatta tutmuş, somut ve takip edilebilir gündemler yaratmış.

Geldiğimiz aşamada onun hukukçuluk tarzı ve yolunun giderek kısırlaşarak devam ettiğini, kendini tekrar ederek zayıflama eğilimi gösterdiğini söylemek abartı olmayacaktır. Cumhuriyet-

//

Emin Değer’in çalışkanlık ve ısrarı teorik zayıflığını önemsizleştiriyordu. Bir Doğan Avcıoğlu değildi. Ama 9 Martçı subaylarla bağı konusunda üstü kapalı beyanlar dışında net bir bilgiye rast gelmedim. Askeri hakimlik ve hukuk müşavirliği yapmış, emeklilik sonrası avukatlık ve araştırmacı yazarlığı birlikte sürdürmeyi başarmıştır. Rıfat Ilgaz ve Uğur Mumcu gibi aydınların avukatlığını yaptığı gibi yüzlerce solcu ve devrimcinin savunmasını da üstlenmiştir.

//

çi hukukçuluk, geldiğimiz aşamada hegemonik etkisini kaybetmiş, kendi tarihsel “düşmanları” ile yüzleşmek zorunda kalmış, buna karşılık kendi gündemlerini oluşturma, teorik zeminini güçlendirme yönünde ciddiye alınabilir bir atılım gözlenememiştir. Emin Değer’in nihayete eren uzun ömrü Kemalist kuşakların kendilerini yenilemelerinde bir ilham kaynağı olabilir mi? Bunu zaman içinde göreceğiz.

Son olarak şunu söylemek isterim ki bazı insanlarla pek az ortak yanınız olmakla birlikte bazı şeyler sizi hiss-i kablel vuku yakınlıştırır. Emin Değer ruhumuzu saran bütün o heyecanın örüldüğü o renkli serüven dünyasının neredeyse bütün kahramanlarının avukatlığını yapmıştır. Abim Mustafa Ertekin’in Yargıtay aşamasında avukatlığını üstlenenlerden birisi olduğunu ise henüz öğrendim. Hiç tanışmasanız ve fikirleriniz çok farklı olsa da hayatınızın en hassas yerine gelip dokunan insanlar olur. Olacaktır. İşte Emin değer o kişidir. Ama artık bambaşka bir dünyadasınızdır. Bambaşka politik tercihler yapmak zorundasınızdır. Ama hiçbir yol ayrımı sizin geçmiş mefharetinizi reddetmenizi gerektirmemeli, ona hakkını verip karşı tarafa selamete uğurlamayı bilmemiz gerekir. Hayat bu kadar çelişkili ve zengindir. Bugünlerde Türkiye hukukçuluğu içindeki yeni ayrımlar ve yol izleri açısından da pek önemli bir duygu ve gerilim halidir bu.

Ne diyelim? Uğurlar ola...

Adalete uzanan yolun ilk adımı Maltepe mi?

Bu yürüyüş ve mitingle Kemal Kılıçdaroğlu, 16 Nisan referandumu sonrasında zayıflayan genel başkan konumunu sağlamlaştırdı.

Topluma gelecek adına umut dolu mesajlar verdi. Adalet Yürüyüşü ve mitingi sadece Kılıçdaroğlu ve CHP'nin değil, insanların kendilerine olan güveninin de tekrar geri gelmesinin yolunu açtı.

EFE BEŞLER

Her geçen gün adalete olan güvenin kaybolması, adaletin sadece belli bir kesimi kapsamaya ya da kapsadığının düşünülmesi, hukuk cinayetleri ve bunun sonucunda toplumda oluşan dışlanmışlık hissi insanlarda öfkeye yol açmıştı. En son CHP milletvekili Enis Berberoğlu'nun tutuklanması bardağı taşıran son damla olmuş, toplumun bir kısmı öfkelenmişti. Bu sebeple, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun 15 Haziran Perşembe günü Ankara Güvenpark'ta başlattığı Adalet Yürüyüşü, 9 Temmuz Pazar günü Maltepe sahili miting alanında görkemli bir şekilde son buldu.

Türkiye'de yaşanan adaletsizliği ifşa etmek amacıyla adalet arayan, kimine göre 1,6 milyon, kime göre 2 milyon ya da valiliğe göre 175 bin (?) insan büyük bir coşkuyla alanı doldurdu ve tek bir ağızdan "Hak, Hukuk, Adalet" diye bağırdı. Maltepe'ye gelenlerin sayısı önemli bir parametre olsa da, asıl kıymetli olan, insanların

//

Kemal Kılıçdaroğlu'nun konuşmasında verdiği mesajlar topluma önemli açılımlar vadediyor. Çünkü insanlar rahatlamak, özgürce ve korkmadan düşüncelerini ifade etmek istiyor; sıkışan alandan çıkarak bir an önce adaletin tesis edilmesini bekliyor ve hedefliyor. Beklerken de nesne değil, özne olmak istiyor. Bu yürüyüş aslında umutsuzluktan dolayı nesneleşmiş kitlelerin birer özne olmasının da yolunu açmış gibi gözüküyor.

adaletsizliğin hüküm sürdüğü bir ülkede sokağa özgürce çıkabilmesi ve haykırabilmesiydi. Bunca insanın öfkesini bir araya getiren de, iktidarın OHAL'de keyfi bir şekilde uyguladığı hukuk kuralları oldu. Böylece akla hayale gelmeyen uygulamalar (milletvekilleri tutuklamaları, KHK'lar, OHAL'in sürdürülmesi, insan hakları savunucularının şeytanlaştırılması vb.) meşrulaştırılmaya çalışıldı. Miting alanındaki coşkunun yarattığı sinerji ile insanlar adalet talebini tüm Türkiye'ye ve dünyaya duyurdu.

NESNELEŞTİRİLMİŞ KİTLELER ÖZNELEŞİYOR

Kabaca bu yürüyüşü ve mitingi değerlendirmek gerekirse, Adalet Yürüyüşü, toplumun korku duvarını aşma cesaretini pekiştirdi. Bu yürüyüş ve mitingle Kemal Kılıçdaroğlu, 16 Nisan referandumu sonrasında zayıflayan genel başkan konumunu sağlamlaştırdı. Topluma gelecek adına umut dolu mesajlar verdi. Adalet Yürüyüşü ve mitingi sadece Kılıçdaroğlu ve CHP'nin değil, insanların kendilerine olan güveninin de tekrar geri gelmesinin yolunu açtı. Bu güven toplumun barışçıl sokak eylemleri yapmasına olanak sağlayabileceği gibi, iktidarın haksızca uyguladığı yasa ve kanunlara karşı meşru taleplerini ortaya koymasına da vesile olabilir. Çünkü toplumun çok farklı kesimleri Gezi Parkı ve 7 Haziran seçimleri sonrası ilk kez büyük bir kitlesel hareketle bir araya gelerek, iktidara "Bizi ezemezsin, biz de bu ülkede yaşıyoruz" dediler. Bu nedenle, Adalet Mitingi'ne katılanların tümünü 'ulusalci'lardı diye okumak haliyle yetersiz veya eksik bir analiz olarak kalabilir.

Pazar günkü birlikteliğin her ne kadar 'Cumhuriyet Miting'lerindeki sloganlarla benzerlikleri de olsa, o günden farklı olarak bugün daha büyük bir problemin olduğu çok aşikar. AKP ve MHP'nin, kendi iktidarları dışında kalan herkesi 'terörist' diye adlandırması da öfkeyi yaratan önemli bir etken. İktidarın ideal demokratik hukuk devletinden uzaklaştığını tespit etmek, buna karşı mücadelenin ve dayanışmanın devam etmesi gerekliliğini ısrarla ortaya koymak gerekiyor. Hareketi CHP'nin başlatmış olmasından ziyade, partizanca bir yaklaşımı kenara iterek, hareketin kitleleri adalet sloganı altında toplaması önemli bir olay, küçümsenmemeli. CHP'nin her ne kadar eleştirilecek yönleri olsa da, Kemal Kılıçdaroğlu'nun konuşmasında verdiği mesajlar topluma önemli açılımlar vadediyor. Çünkü insanlar rahatlamak, özgürce ve korkmadan düşüncelerini ifade etmek istiyor; sıkışan alandan çıkarak bir an önce adaletin tesis edilmesini bekliyor ve hedefliyor. Beklerken de nesne değil, özne olmak istiyor. Bu yürüyüş aslında umutsuzluktan dolayı nesneleşmiş kitlelerin birer özne olmasının da yolunu açmış gibi gözüküyor.

YENİ BİR SİYASET ORTAYA ÇIKACAK MI?

Sonuçta, alana gelen yurttaşların, Kemal Kılıçdaroğlu'nun verdiği mesajlardan mutlu ve tatmin oldukları yüzlerinden okunuyordu. Çoğunlukla herkesin içinde bir umut ışığı belirirken, korkuyu bir nebze olsa

da arkalarında bırakmanın mutluluğu gözle görülüyordu. Eskisine oranla daha kararlı ve cesur bir kitlenin varlığı mitingin dağılması esnasında rahatlıkla görülebiliyordu. İnsanların yüzlerindeki mutluluk, artık pasif ve defansif siyaset yerine, pro-aktif, agresif ve risk alan yeni bir siyasetin gerekliliğinin de kanıtıydı.

Görünen o ki, karanlık tünelden çıkışın yolu, kazanılan özgüveni kaybetmeden dayanışma ve ortak değerler üzerinden birleşmesiyle mümkün olacak. Fakat şu noktalar da unutulmamalı. Kemal Kılıçdaroğlu çoğunlukla her kesimi adalet kavramı üzerinden kapsamaya çalışsa da, tutuklu vekillerden bahsetse de, Kürtlerle (ana akım), Suriyeli mülteci ve diğer göçmenlerle, gayrimüslim kesimlerle, LGBTİ bireylerle daha fazla kucaklaşmalı ve destek vermelidir.

Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu ve CHP'nin siyasi riskler almadan adaleti tesis etmeleri bir hayli zor olacak gibi. Gerçekten demokrasinin gelmesini istiyorlarsa, söylemlerinde ve tutumlarında daha kapsayıcı ve cesur olmalı. Adalet talebi sadece bazı kesimleri kapsıyor algısı yaratılmamalı, çok geniş bir yelpaze içinde herkes kendi kimliği ve fikriyle yer almalıdır.

HDP'nin 7 Haziran öncesinde kazandığı demokratik siyaset momentumunun yerini, yürüyüş, miting ve sonrasında atılacak adımlarla doldurabilecek mi sorusu çok kritiktir. Çünkü iktidar karşında atılacak herhangi bir geri adım, bugün kazanılan güveni ve cesareti de geriletebilir. AKP'nin hegemonyasının kırılması ancak asgari müştereklerde ortaklaşa yapılacak demokratik bir mücadele ile olmalıdır. Yalnız şunu da belirtmek gerekir ki, CHP dokunulmazlıklar konusunda (her ne kadar parti içinde aksi yönde düşünen varsa da) hata yaparak, HDP milletvekillerinin tutuklanmasına giden sürece katkıda bulunmuştur. Bu katkı ile HDP pasifize edilmiş, boşalan alan Enis Berberoğlu'nun tutuklanmasının ardından başlatılan Adalet Yürüyüşü ile doldurulmaya çalışılmış ve bu durum demokrasiyi talep eden kitlelerin CHP'ye katılma ihtimalini de doğurmuştur. 2019 seçimlerine daha uzun bir süre olmasına rağmen, 'Hayır' cephesinin büyüyerek ilerlemesi, CHP'nin bundan sonra alacağı demokratik tutuma ve iktidar karşısında vereceği tepkilere bağlı olacaktır.

CHP ile ilgili akıllarda hâlâ soru işaretleri olsa da, parti adı anılmadan başlayan bu hareketle, CHP eskisine oranla halka (demos) dokunmuş, ilk adımı atmıştır. Pazar günü yapılan mitingle her şey bitmiş değildir. Yürüyüş hakkında ifade edilen rekor benzetmesinden öte, adaletsizliği sonlandırmak ve sonuç almak daha önemlidir. Bu yürüyüş ve miting ne fazla büyütülmeli ne de küçümsenmelidir. Bu toplumsallaşma sadece bir başlangıç olmakla beraber, CHP'nin bundan sonra atacağı adımlar dikkatle izlenilmeli ve değerlendirilmelidir. Daha çok uzun bir yol var...

//

Pazar günü yapılan mitingle her şey bitmiş değildir. Yürüyüş hakkında ifade edilen rekor benzetmesinden öte, adaletsizliği sonlandırmak ve sonuç almak daha önemlidir. Bu yürüyüş ve miting ne fazla büyütülmeli ne de küçümsenmelidir. Bu toplumsallaşma sadece bir başlangıç olmakla beraber, CHP'nin bundan sonra atacağı adımlar dikkatle izlenilmeli ve değerlendirilmelidir. Daha çok uzun bir yol var...

NOT: Kemal Kılıçdaroğlu'nun Nuriye Gülmen, Semih Özakça ve KHK mağduru akademisyenlerden bahsetmesini önemsiyorum ve değerli buluyorum. Umarım açlık grevlerini sonlandırır, özgürlüklerine kavuşur ve işlerine geri dönerler.

Ovacık Belediyesi'nin öğrettikleri

Dün Ovacık'ta toprağa atılan umut; Artvin'in yaylalarında, Gebze'nin fabrikalarında, İzmir'in gecekondualarında, Diyarbakır'ın köylerinde yeşerme potansiyeline sahiptir. Bu tohumu büyütüp umudun mekanlarına dönüştürmek de, seçim tartışmalarına heba edip ezmek de sol kesimlerin seçimidir.

AKP'nin hükümete geldiği 2000'li yıllara kadar Ankara kamuculuğunun, İstanbul sermayenin, Diyarbakır ise Kürt ulusçuluğunun mekanları olagelmıştır. Fakat zamanla Ankara bu kimliğini yitirmiş, neoliberal İslamcı AKP'nin kültürel hegemonyasını inşa ettiği önemli bir büyükşehir dönüşmüştür. Günümüzde İzmir'in Ankara'nın yerini doldurmaya aday olduğu sıkça savunulmaktadır. Bu görüşü savunanların en önemli göstergesi CHP'nin aldığı oy oranıdır. Aslına bakılacak olursa; cumhuriyet kurulduğundan beri Terakkiperver Fırkası, Serbest Fırka, Demokrat Parti, Adalet Partisi gibi siyasi oluşumların kitle tabanını oluşturan İzmir'in günümüzde CHP'yi desteklemesinin temel nedeni yaşam tarzı ve laiklikten başka bir şey değildir. İzmir'in mücadele belleğini oluşturan Limontepe, TARİŞ, Bergama vb. direniş birikimlerinin politikleştirildiği sol kitlenin alternatif bulamadığı için CHP'ye

AZİZ KOCAİMAMOĞLU

//

Bahsi geçen bu üç siyasal çizgi ve bu çizgilerin damgasını vurduğu mekanlar dışında, “kızılı” ifade edecek bir dördüncü mekan yaratılabilir mi? Kapitalizm koşullarında bu mümkün mü? Kızıldan kasıt elbette “kızıl siyasi üsler” gibi kurtarılmış bölgeler değildir. Kendi içinde çelişkiler barındırsa da, dördüncü yolu Türkiye’ye umut olarak dağıtabilecek bir süreçtir düşünülen. Dersim, yıllar boyu bunun mücadelesini vermiş bir coğrafyadır.

//

yönelmesini bir kenara bırakacak olursak, İzmir insanının CHP etrafında konsolide olmasının tek sebebi yaşam tarzını sıkı sıkıya koruma isteğidir. Son 2-3 yıldır diğer büyükşehirlerden benzer kaygılarla gelen ve İzmir’i butikleştirip bohemleştiren orta sınıf beyaz yakalılar bunun en temel göstergesidir. Fakat bu kesimle beraber ulusal ve uluslararası sermayenin de gözde mekanı olmaya başlamıştır İzmir. Enternasyonal fuarın açılış etkinliklerinde, CHP milletvekillerinin arka sıralarda; Folkart, Kolin, Cengiz, Limak ve Ağaoğulları’nın CHP’li Büyükşehir Belediyesi tarafından protokolde oturması ve bu durumun CHP tarafından bile kanıksanması, İzmir’i bekleyen büyük tehlikenin esas habercisidir. Yakın zamana kadar söz konusu bohemleşmeden mutlu görülen İzmir, büyük sermayenin yapılı çevre yatırımlarıyla kent merkezi ve etrafında büyük mülkiyet tekellerinin oluşumuna şahit olacaktır. Modern çitleme hareketi olarak mekanın rezidanslar, oteller, AVM’ler yoluyla tekelleşmesi, orta vadede hizmet sektörünü geliştirecektir. Bu sektörde çalışanlar ise İzmir hinterlandında oturup metro ve banliyöyle kent merkezine karın tokluğuna çalışmaya gelen “kültürsüz”, “muhafazakar” Manisalı, Uşaklı, Aydınli mavi yakalılardan oluşacaktır. Dolayısıyla özellikle 2000 sonrası “Çorum, Yozgat, Çankırılılaşmayı” yaşayan Ankara ve onun temsil ettiği orta sınıf birikimin mekanlarının lümpenleşmesi; tiyatro, sinema, oda-sen-dika, kitapçı, üniversite, siyasal parti ve derneklerin domine ettiği kent merkezinin giderek nargileci, dönerci, kebabçıya dönüşmesi sürecinin benzerini başka bir biçimde İzmir yaşayacaktır. Bugün İstanbul’da Kadıköy ve Ankara’da Çankaya’ya sıkışan orta sınıf laik kesimin yaşadığı süreci ileride İzmir de Karşıyaka’ya sıkışarak yaşayabilir. Çünkü İzmir’de sol, diğer büyükşehirlerde olduğu gibi, CHP’ye ve onun laik müteahhit ve ihalecilerine angaje olmaktan kurtulup kent çeperindeki yoksul emekçi mahallerine (sınırlı Alevi mahallerini saymazsak) ulaşmaktan çok uzaktır. Sonuç olarak geçmişte Ankara’nın toplumcu birikimler temelinde temsil ettiği kamucu bayrağın, bugün İzmir tarafından yalnızca laiklik edinimiyle tekrardan göndere çekilmeye çalışılması, İzmir’i solun mekanı yapmamaktadır. Günümüzde Türkiye siyasetini belirleyen üç çizgi ve bunları temsil eden dört vizyon kentten bahsedebiliriz. İstanbul ve Ankara sermayenin, İzmir Kemalizm’in, Diyarbakır ise Kürt ulusçuluğunun mekanlarıdır.

DÖRDÜNCÜ YOL MÜMKÜN MÜ?

Bahsi geçen bu üç siyasal çizgi ve bu çizgilerin damgasını vurduğu mekanlar dışında, “kızılı” ifade edecek bir dördüncü mekan yaratılabilir mi? Kapitalizm koşullarında bu mümkün mü? Kızıldan kasıt elbette “kızıl siyasi üsler” gibi kurtarılmış bölgeler değildir. Kendi içinde çelişkiler barındırsa da, dördüncü yolu Türkiye’ye umut olarak dağıtabilecek bir süreçtir düşünülen. Dersim, yıllar boyu bunun mücadelesini vermiş bir coğrafyadır. 1970’lere kadar Alevi kimlik etrafında tanımlanan Dersimlilik, bu tarihten sonra yükselen devrimci mücadeleye bağlı olarak sosyalist bir nitelik de

kazanmıştır. 2000 sonrası ise kentte açılan üniversite, barış süreci vs. ile birlikte Kürtlük de Dersimlilik kimliğinde kendine yer bulmuştur. Bugün söz konusu 3 kimlik Dersimlilik şemsiyesi altında çatışma halindedir. Bu şemsiye, her ne kadar çelişen kimliklerin çatışma alanını oluştursa da, gerici siyasal iktidara karşı birlik olmanın da simgesi olmuştur. Dersim'deki söz konusu çizgilerden; yalnızca Alevilik ve laiklik penceresinden dünyaya bakanlar CHP içerisinde, Kürt ulusçuluğu HDP içinde, sosyalist siyaset ise SMF etrafında ifade etmektedir kendini. Fakat Dersimlilik, ilk iki çizginin demokratik taleplerini de (ezilen inanç ve ezilen ulus) savunan ezilenlerin ideolojisini temsil etme potansiyeline sahiptir. Yani "kıızıl" yol da mümkündür. Kuşkusuz iki belediye kazanarak sosyalizm kurulmayacaktır. Fakat rengin görünür olması ve sosyalizm vurgusunun berraklaşması bile birçok kentte solun CHP'ye mecbur olmadığını göstermek ve ezilen sınıfları cesaretlendirmek bakımından önemlidir.

Bugün sosyalist siyasetler genel ve yerel seçimlere dahil olmakta, kooperatifler, belediyeler, dernekler ve vakıflarda kendilerini temsil edebilmektedir. Politik araç olarak yaklaşıldığı ve taktiğin stratejiyi kemirmediği bir zeminde devrimci sosyalistler açısından bunların hepsi yapılabilir. Seçimlere TKP ile de HDP ile de girebilir. Sonuçta sınır, düzen partileri şemsiyesinden uzak durmaktır. 2014 yerel seçimlerinde SMF yerel seçimlere TKP ile katılınca devrim yolu yıkılmadığı gibi, 2015 genel seçimlerinde HDP ile kurulan birliklilik nedeniyle de kimse dava kaçkını olmamıştır. Herkesin içinden geçen tabii ki geniş bir ittifaktır. Bunun olması da elzemdir. OHAL, tutuklamalar, kayyım gibi sebepler yüzünden sürecin hassas olduğu herkesin malumudur. Bu olumsuzlukları nicel ve geniş ölçekte HDP daha yoğun yaşasa da, SMF'de söz konusu olumsuzluklardan ciddi biçimde muzdariptir. Örneğin Ovacık Belediye'si başkan danışmanı hala tutukludur. Bununla birlikte SMF'nin birçok faaliyetçisi gayri-hukuki gerekçelerle cezaevindedir. SMF'nin 2009 Belediye Başkan adayı olan Murat Kur uzun hükümlülük sürecinden sonra yakın zamanda tahliye olmuştur. Diğer sayısız kayıplar da cabası. Her şeye rağmen halkın geniş kesiminin beklentisi düzen partileri dışındaki bütün sol güçlerin kendini dayatmadan halkçı-devrimci bir yerel yönetim programı etrafında birleşmesidir.

Fakat bu birlikteliğin gerçekleşmediği koşulda SMF'nin kendi yolunu çizmesi kadar doğal bir durum olamaz. Bugün CHP, HDP, Halkevi ve ÖDP Hopada 2019 yerel seçiminde CHP adayı etrafında bir araya gelip ittifak yapabiliyor. Yine 2004 seçimlerinden birçok sol parti ile birlikte DTP, SHP çatısı altında seçimlere dahil olabiliyorsa (ki CHP ve SHP düzen partisidir), SMF'nin TKP ile birlikte seçimlere girmesi ve Dersim merkezde Fatih Mehmet Maçoğlu'nu aday göstermesi kadar doğal bir şey olamaz. Çünkü Ovacık Belediye'si'nin 2014-19 arası ortaya koyduğu belediyecilik pratiği, Fatsa'dan sonra övgüyü hak eden önemli bir deneyim sunmuştur. Bu deneyim aslında farkında olunmasa da uzun yılların toplumsal yerel yönetim birikimine yaslanmaktadır. Söz konusu birikim,

//

SMF'nin TKP ile birlikte seçimlere girmesi ve Dersim merkezde Fatih Mehmet Maçoğlu'nu aday göstermesi kadar doğal bir şey olamaz. Çünkü Ovacık Belediye'si'nin 2014-19 arası ortaya koyduğu belediyecilik pratiği, Fatsa'dan sonra övgüyü hak eden önemli bir deneyim sunmuştur. Bu deneyim aslında farkında olunmasa da uzun yılların toplumsal yerel yönetim birikimine yaslanmaktadır.

//

//
 1970'lerde, Avro-komünizmi ve Avro-sosyalizminin demokratik sosyalizm temelinde oluşturduğu yerel Marksizm ve yerel sosyalizm deneyimleri: ÖDP'nin özgürlükçü sosyalizm siyaseti çerçevesinde Hopa, Samandağ vs.de hayata geçirmeye çalıştığı belediyeçilik pratiği ile HDP'nin radikal demokrat belediyeçiliği bu kapsamda // değerlendirilebilir.

sosyalist ülkelerdeki konseyler, Sovyetler, komünler gibi özyönetim denemeleri ile birlikte; kapitalist ülkelerdeki sosyal demokrat, sosyalist ve radikal demokrat yerel yönetim tecrübelerini içermektedir. Sosyalist ülkelerdeki yerel deneyimleri bir kenara bırakacak olursak, her ne kadar farklı zaman dilimlerinde ortaya çıksalar da, kapitalist ülkelerdeki toplumcu belediyeçilik deneyimlerinin, ülkemizdekiler ile benzerlikler taşıdığı söylenebilir. Söz konusu benzerlikler kabaca aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir:

Ütopik sosyalistlerin kooperatif sosyalizmi: Bugün büyük şehirlerden kıyı Ege'ye göç eden orta sınıf eski solcuların kurduğu organik üretim yapan salaş eş-dost kooperatiflerinde temsil edilmektedir.

19. yüzyıl sonunda İngiltere'sindeki belediye sosyalizm örnekleri: Bu deneyim, keskin sosyalist söylemlerde bulunsa da, belediye hizmetlerinin kamu eliyle sunulması dışında bir amacı yoktur. Lenin ve Engels'in sıkça eleştirdiği Fabianlar tarafından geliştirilmiştir. 1973 seçimlerinde, başta Ankara, İstanbul ve İzmit gibi büyük şehirlerdeki CHP'nin küçük burjuva radikal başkanlarının "yeni belediyeçilik" uygulamaları bu çizgiye örnektir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ve günümüzde neoliberal bir içerikle yeniden tanımlanan sosyal belediyeçiliğin temeli olarak refah devleti belediyeçiliği: Ülkemiz Batı'ya benzer bir sosyal devlet deneyimi bulunmamaktadır. Dolayısıyla merkez ve yerel yönetimlerin kamusal hizmet sunumunda birbirini tamamlayan sosyal-demokrat refah devleti belediyeçiliği ülkemizde yaşanmamıştır. Fakat 1980 sonrasında başlayıp günümüze uzanan, AKP'li ve CHP'li belediyelerin çokça dillendirdiği sosyal-belediyeler, sermaye birikim araçları olarak neoliberal piyasacı siyasetin yerellerdeki taşıyıcı kolonlarıdır.

1970'lerde, Avro-komünizmi ve Avro-sosyalizminin demokratik sosyalizm temelinde oluşturduğu yerel Marksizm ve yerel sosyalizm deneyimleri: ÖDP'nin özgürlükçü sosyalizm siyaseti çerçevesinde Hopa, Samandağ vs.de hayata geçirmeye çalıştığı belediyeçilik pratiği ile HDP'nin radikal demokrat belediyeçiliği bu kapsamda değerlendirilebilir.

Küçük Moskovalar: Ovacık Belediyesi tecrübesi ise büyük oranda iki dünya savaşı arası dönemde kendini gösteren bu deneyime benzemektedir. Küçük Moskovalar yukarıda sayılan örneklerden farklı olarak Kominterne bağlı Komünist Partileri tarafında yönetilmekte ve her siyasasını siyasete uygun olarak belirlemektedir. Yani en basit fiziksel altyapı yatırımından en karmaşık kararlarına kadar sosyalist ideolojinin etkisi baskındır. Ovacık Belediyesi'nin bu kapsamda değerlendirilmesinin en önemli nedenleri; Belediye yönetimindeki siyasetin Marksist-Leninist-Maoist çizgisini yerel siyasete inceltmesindeki ısrarı ve sosyalizm stratejisinde belediyeleri halkı örgütlemenin taktik bir aracı olarak ele almasıdır. Eksikler ve yetmezlikler elbette vardır. Zaten 1920 ve 30'larda Küçük Moskova-

lar tanımına giren belediyelerin de kapitalizm koşullarında yapabilecekleri sınırlıdır.

PEKİ, NE YAPMIŞTIR OVACIK BELEDİYESİ?

2013 yılı CHP'nin yönetiminde bulunduğu Ovacık Belediyesi'nin gelirleriyle, 2017 yılı SMF yönetimindeki Ovacık Belediyesi'nin gelirlerinde kıyaslama yapılacak olursa:

2013 yılında CHP dönemi: Bankadaki mevduat hesabıyla birlikte, belediyenin toplam geliri 2 milyon 32 bin 388 TL'dir. 2013'den 2014'e devreden banka mevduatı 30 bin 902 TL'dir.

2017 yılındaki SMF yönetimi: Belediye'nin mevduat hesabıyla birlikte toplam geliri 3 milyon 902 bin 999 TL'dir. Aynı zamanda 2017 yılında bütçe 270 bin 224 TL fazla vermiştir. 2017'den 2018'e devreden banka mevduatı ise 450 bin 292 TL'dir.

Yani gelir açısından iki kat artış göze çarpmaktadır. Bankadaki mevduat hesabında ise kabaca 15 katlık bir artış görülmektedir. 2014 döneminde bir buçuk milyon borç ile devralınan belediyenin şimdiki borcu ise 400 bin TL civarındadır ve her sene gelir gider kalemleri Ovacık Belediyesi'nin girişine büyük pankartlarla asılmaktadır.

Ovacık Belediyesi'nde SMF'nin göreve geldiği yıl üretilen toplam nohut ve fasulye miktarı 40 ton iken şu an 400 tona yaklaşmıştır. Ovacık'ta üretilen fasulyenin yüzde 90'a yakını Ovacık Belediyesi öncülüğünde kurulan Tarımsal Kalkınma Kooperatifi tarafından tüketiciye ulaştırılmaktadır. Söz konusu ürünler yalnızca Ovacık içinden değil Dersim'in bütün ilçelerinden gelmektedir. Tunceli'de üretilen nohudun ise yüzde 50'si Ovacık'taki Tarımsal Kalınma Kooperatifi üzerinden satılmaktadır. Kooperatif Ovacık dışındaki ilçeler de dahil olmak üzere toplam 600 üretici ile çalışılmaktadır. Belediyenin üretim faaliyetini 2015 yılından itibaren geliştirmesi ile

//

Söz konusu ürünler yalnızca Ovacık içinden değil Dersim'in bütün ilçelerinden gelmektedir. Tunceli'de üretilen nohudun ise yüzde 50'si Ovacık'taki Tarımsal Kalınma Kooperatifi üzerinden satılmaktadır. Kooperatif Ovacık dışındaki ilçeler de dahil olmak üzere toplam 600 üretici ile çalışılmaktadır. Belediyenin üretim faaliyetini 2015 yılından itibaren geliştirmesi ile birlikte, fasulyeyi üreticiden 5 TL'ye alıp 15 TL'ye satan tefeci-tüccarlar bir daha Ovacık'a ayak basmamıştır.

birlikte, fasulyeyi üreticiden 5 TL'ye alıp 15 TL'ye satan tefeci-tüccarlar bir daha Ovacık'a ayak basmamıştır.

Dersim'deki arıcıların ise yüzde 40'a yakını Ovacık Belediyesi'nin Kooperatifi ile birlikte çalışmaktadır. Şu anda belediye hayvancılık alanına da el atmış durumdadır. Geçmişte atıl durumda olan bir mandıra tekrardan faaliyete geçirilmiştir. Yüzde 10 kapasite ile işletilen mandıra eğer başarılı olunursa yalnızca ilçenin değil Dersim'in tümünü hayvancılık açısından kalkındırabilecek potansiyele sahiptir.

Bununla birlikte Ovacık Kooperatifi; Hopa Çay Kooperatifi ve Soma maden katliamında hayatını kaybeden madenci eşlerinin de içinde bulunduğu Yırca Emekçi Kadın Kooperatifi gibi 70'e yakın kooperatif ile dayanışma içinde faaliyetlerini sürdürmekte olup söz konusu kooperatiflerin ürünlerini de kendi tüketim kooperatiflerinde satmaktadır. Ülkede sağlıklı üretim yapan bu kooperatiflerin ürünlerinin önemli bir kısmı Ovacık Tüketim Kooperatifi üzerinden satılmaktadır. Diğer yandan Kooperatif üyeleri yıl içerisinde ülkenin birçok bölgesini gezerek talep eden kentlerdeki üreticilerle buluşup tarımsal üretime ilişkin gönüllü danışmanlık da yapmaktadırlar. Hiçbir kooperatif üyesi elde edilen gelirden kar payı almamaktadır. Bütün gelir öğrenci burslarına ve bir sonraki dönemin üretim kapasitesinin artırılması için harcanmaktadır.

Ovacık Belediyesi'nin üretimi teşvik etmesi ve gönüllü faaliyetçileriyle üretime başlaması sonrası kent içerisinde atölyeler kurulmuştur. Eleme, dikim, paketleme atölyelerinin de toplam 70'e yakın kadın dönüşümlü olarak çalışmaktadır. Belediyenin tüketimi düzenleme alanındaki en önemli yaklaşımı, kentsel hizmetlerin ihale usulü özel sektör tarafından gördürülmesi alışkanlığına son verilmesidir. Söz konusu hedef doğrultusunda Ovacık Belediyesi'nin ilk olarak yaptığı uygulamalardan birisi, önceki dönemde özel sektör tarafından gerçekleştirilen kentsel altyapı çalışmalarının Belediye eliyle yapılması olmuştur. Bu çerçevede Belediye mülkiyetinde olan fakat atıl durumdaki bordür ve kilitli parke taşı üretim tesisi gerekli tamiratlar yapılarak faaliyete geçirilmiştir. Böylece yol, kaldırım, çeşme gibi teknik altyapı unsurlarının yapım ve onarım işlemleri Belediye'nin kendi imkânlarıyla yapılmış ve kamu kaynaklarının özel sektöre aktarımının önüne geçilmiştir.

Ek olarak, Halk Meclisi toplantıları Belediye Meclisi toplantılarının hemen öncesinde yapılmakta ve burada alınan kararlar Belediye Meclisinde resmileşmektedir. Halk meclislerine katılım her ne kadar 2014-16 yılları arasındaki düzeye sahip olmasa da, 2019'a kadar meclis toplantılarında devamlılık sağlanmıştır. Diğer yandan, OHAL ve fişlenme korkusu katılımı düşüren en önemli sebeptir.

Yukarıda öne çıkan uygulamalar dışında Ovacık Belediyesi'nin soso-kültürel, siyasal-yönetimsel, ekonomi, şehircilik-ekoloji alanlarında daha birçok toplumcu uygulaması bulunmaktadır. Söz konusu uygulamalar daha önce basında sıkça işlendiği için burada bahsetmeye gerek yoktur. Fakat bazı sol kesimlerin nohut-fasulye sosyalizmi diye

dalga geçtiği Ovacık deneyimi, yalnızca Ovacık'ta değil Dersim'in bütününde halkı üretime teşvik etmiştir. Bu süreç başından beri kolay işlememiştir. Yüzlerce gönüllü sosyalistin tarlalarda yoldaşça çalışması sonucu köylüler üretim için cesaret kazanabilmiştir. Diğer belediyelerde olduğu gibi kaynak yetersizliğinden yakınılmamış, gerekli kaynak yaratılmıştır. Belediye personel kadrosu; akraba, eş, dostla doldurulmamıştır. Bugün özellikle solcu geçinen CHP'li belediyelerin kültür merkezi, kreş, eğitim alanı gibi sosyal donatı alanlarını hayata geçirmesinin yegâne aracı; ayrıcalıklı imar planı tadilatları yoluyla büyük inşaat şirketlerine kentsel rantlardan kaynak aktarmaktan geçmektedir. Söz konusu ayrıcalıkların anılan sermaye kesimlerine tanınması yoluyla bu şirketler belediyelere bahsi geçen hizmet alanlarını kendi ceplerinden ücretsiz olarak yapmaktadır. Ovacık'ta ise yatırımlar; özel sektöre ihale edilip sermayeyi zengin ederek yapılmamış, belediyenin kendi malzeme üretimiyle, kendi kadrosuyla ve gönüllü emekle gerçekleştirilmiştir.

UMUDUN MEKÂNLARINI BİRLİKTE YARATALIM

Sonuç olarak Ovacık Belediyesi'nin politikalarının hepsi (eksiklikler ve yanlışlıklar barındırsa da); SMF'nin siyasi programı, 2009 yılında beyan edilen Yerel Yönetim Programı ve Ovacık Halk Dayanışmasının 2014 Yerel Seçim Deklarasyonu temelinde geliştirilen uygulamalardır. 2019 yerel seçimleri yaklaşırken bu uygulamalar diğer sol-sosyalist kesimlerin pratikleri ile birlikte geliştirilip güçlendirilme potansiyeline sahiptir. Örneğin her ne kadar düzen partisi olsa da CHP'nin Dikili deneyimi, ÖDP'nin çeşitli kentlerdeki yönetsel süreçleri, HDP'nin özellikle Akdeniz Belediyesi örneği gibi tecrübeleri; günümüzde sol-sosyalist-yurtsever kesimlerin hepsinin kullanabileceği toplumcu bir yerel yönetim programı ve ilkeleri için önemli veriler sunmaktadır. Bu ilkeler oluşturulduğu takdirde mesela İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin neoliberal belediyeçilik uygulamalarını temsil eden ne idüğü belirsiz "İzmir Modeli" halka sol belediyeçilik diye sunulamayacaktır. Artık halk, seçimlerde laik müteahhitler ile İslamcı müteahhitler arasında tercih yapmak zorunda değildir. Yakın zamanda büyük kentlerde Ovacık Belediyesi öncülüğünde açılan tüketim kooperatiflerinin milliyet, cinsiyet, inanç farkı gözetmeksizin halkın her kesiminin katılımıyla büyük birer miting havasında geçmesi, kitlelerin üretime olan açlığının göstergesi durumundadır.

Bu kazanım yalnızca Ovacık Belediyesi'ni yöneten siyasi aktörün değil bir bütün olarak sosyalizmin kazanımıdır. Dün Ovacık'ta toprağa atılan umut; Artvin'in yaylalarında, Gebze'nin fabrikalarında, İzmir'in gecekondualarında, Diyarbakır'ın köylerinde yeşerme potansiyeline sahiptir. Bu tohumu büyütüp umudun mekanlarına dönüştürmek de, seçim tartışmalarına heba edip ezmek de sol kesimlerin seçimidir. İlk tercih salonlara, meyhanelere, sosyal medyaya sıkışmış olan devrimci iddiayı yaşamda ete kemiğe büründürecek bir yol sunmaktadır. İkinci tercih ise, örgütsel ihtiyaçları halkın ihtiyaçlarının önüne geçirecek, bugünün çıkarları uğruna geleceği kaybettirecektir.

//

Her ne kadar düzen partisi olsa da CHP'nin Dikili deneyimi, ÖDP'nin çeşitli kentlerdeki yönetsel süreçleri, HDP'nin özellikle Akdeniz Belediyesi örneği gibi tecrübeleri; günümüzde sol-sosyalist-yurtsever kesimlerin hepsinin kullanabileceği toplumcu bir yerel yönetim programı ve ilkeleri için önemli veriler sunmaktadır. Bu ilkeler oluşturulduğu takdirde mesela İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin neoliberal belediyeçilik uygulamalarını temsil eden ne idüğü belirsiz "İzmir Modeli" halka sol belediyeçilik diye sunulamayacaktır.

Kervan yolda düzeliyor...

Adalet Yürüyüşü boyunca yapılan açıklamalar, basına yansıyanlar, bizim yerinde gördüklerimiz, kervan yolda düzülür sözünü doğruluyor. İlk günden daha olgun, daha kapsayıcı açıklamalar yapılıyor. Yürüyüşün Enis Berberoğlu'nun tutuklu bulunduğu Maltepe Cezaevi'ne kadar olacağı artık söylenmiyor. "Adalete kadar" söylemi öne çıkarılıyor.

HASAN KAYA

Otobüsten iner inmez bir yokuşu çıkıyoruz. Yürüyüş kolu çiseleyen yağmura aldırıyor. Biz otobüsten yeni indiğimiz için zorlanıyoruz.

Ben öne ulaşmak, birkaç kare fotoğraf almak için acele ediyorum. Ama çok sürmüyor, yokuş zorluyor. Olacak gibi değil, biraz daha zorlarsam etabın sonuna ulaşmam zor olacak diye tempomu düşürüyorum. Katılımcıları tanımaya, kimlerle yürüdüğümü anlamaya çalışıyorum. Yanımda yürüyenlerle konuşuyorum nereden geldiklerini öğrenmeye çalışıyorum.

Türkiye'nin her yerinden insan var, ama hâlâ çoğunluk Ankara'dan. Partili olmayan var mı diye anlamaya çalışıyorum. Ben sormadan

bazıları CHP’li değilim diyor. Üzerinde “adalet” yazılı beyaz tişörtleri, partinin dağıttığı yağmurlukları üzerine geçirmiş yürüyorlar.

Her kesimden insan var. Başı açık, kapalı kadınlar çoğunlukta. Yaşı bir hayli ilerlemiş insanlar da var. “Bunlar nasıl dayanacaklar?” diye düşünmeden edemiyorum. Arada CHP milletvekillerini görüyorum. Gelenlerle ilgileniyorlar, daha çok bir telaş ile öne doğru hareketleniyorlar, genel başkana yakın olmaya çalışıyorlar. Bihlun Tamayligil benim gibi yürümekte zorlananlardan. Belli etmiyor, ter içinde kalmış yüzü belli bir tempoda yürüyor. Parti araçlarından birinden Edip Akbayram “güzel günler göreceğiz çocuklar” diyor. Hep birlikte söyleniyor türkü.

Basın daha çok önde Kılıçdaroğlu ile ilgileniyor. Onu görüntülemeye çalışıyor, haber o. Ben şimdilik haberi geriden izliyorum, yanımda olanlardan haber çıkarmaya çalışıyorum.

Jandarma oldukça iyi bir davranış sergiliyor, yol boyu güvenliği sağlıyor. Arada bir anonslar yapıyor. “Değerli katılımcılar can güvenliğiniz için yolun en sağından yürüyün lütfen” diyor.

Yanımdaki kadın, birlikte yürüdüğü arkadaşına jandarmanın bu kadar kibar seslenişini Kemal Kılıçdaroğlu’nun kibarlığının bulaşması olarak değerlendiriyor. Gülüşüyorlar.

Korkaklık, cesaret ve kibarlık bulaşıcıdır.

Yokuş bitiyor, yokuş aşağı yürümemiz biraz daha kolay. Karşı şeritten geçen kamyonlar, binek araçlar, otobüsler uzun korna çalışmalarla destek verdiğini belli etmeye çalışıyor. Yürüyenlerden el sallamalar ardından, alkışlar alıyorlar.

Yağmur çiseliyor. Kızılcahamam’a doğru inişli çıkışlı yol devam ediyor, çam kokusunu çekiyoruz içimize. Yüksek tepelere jandarma konuşlanmış, güvenlik sağlıyor. Tepelerde silahlı askerleri görüyoruz. Yanımızda yürüyen trafiği açmakla meşgul olanlar dışında, asıl güvenlik önemli ön tarafta Kılıçdaroğlu etrafında bulunuyor. Çok sayıda jandarma, birinin dikkatini çekiyor, “Kimden koruyorlar bunlar bizi?” diyor. Meraktan çok güvensizlik belirtisi bu.

İlk mola yerine varıyoruz. Çadırlar kurulmuş, bir önceki yerden sökülen çadırlar getirilmiş kurulmuş, seyyar bir tuvalet var. Plastik sandalyeler dağıtılıyor, yorulanlar oturuyor. Yeni gelenlere, yağmurluk, üzerinde “adalet” yazan şapkalar dağıtılıyor.

Çadırın hemen girişinde Hasan Cemal oturmuş yorgun ama iştahlı, sandviç yiyor. Göz göze gelince istem dışı yanına varıp tokalaşıyorum. Sonradan saçma bulacağım ama “Siz de mi buradasınız?” diye soruyorum.

//

Yağmur çiseliyor. Kızılcahamam’a doğru inişli çıkışlı yol devam ediyor, çam kokusunu çekiyoruz içimize. Yüksek tepelere jandarma konuşlanmış, güvenlik sağlıyor. Tepelerde silahlı askerleri görüyoruz. Yanımızda yürüyen trafiği açmakla meşgul olanlar dışında, asıl güvenlik önemli ön tarafta Kılıçdaroğlu etrafında bulunuyor. Çok sayıda jandarma, birinin dikkatini çekiyor, “Kimden koruyorlar bunlar bizi?” diyor. Meraktan çok güvensizlik belirtisi bu.

//

bu.

Turgut Kazan Adalet Yürüyüşü'nde

Nezaketle gülümseyerek “Evet” diyor.

Yazılarından dolayı açılmış davaları olduğunu bildiğim halde Hasan Cemal'e böyle bir soru sorduğum için utanıyorum. Gazeteci olup, burada olmamak zaten biraz ayıp olurdu. “Nasıl değerlendiriyorsunuz bu yürüyüşü?” diye sorunca. Çok önemli bulduğunu, Türkiye tarihinin bir ilki olduğunu söylüyor.

“Geç olduğu söyleniyor” sorusuna ise, “Olabilir, ama yine de bu önemli olduğunu ortadan kaldırmaz” diyor.

Yazdığı gibi kısa cümleler konuşuyor.

Turgut Kazan, heyecanlı hukukçu, eski İstanbul Baro Başkanı gözüme ilişiyor biraz arkalarda. Terlemiş, yorgun, ama hep gülümsüyor. Yanında İlhan Cihaner...

Genç bir gazeteci yanlarına yaklaşıyor. “Sizin burada olma nedeninizi öğrenebilir miyiz?” diye soruyor... Jestlerle konuşmayı seven Turgut Kazan, önce gülümsüyor. Sonra bir hukukçu olarak olması gerektiği yerde olduğunu anlatıyor. Burada bulunmasının genel başkanla yürümesinin kimsenin lütfu ile açıklanmayacağını bunun anayasal bir hak olduğunu anayasa maddelerini de belirterek anlatıyor.

Zülfü Livaneli'nin biz gerilerdeyken Kılıçdaroğlu ile önde yürüdüğünün haberini alıyoruz mola yerinde. Arıyorum yok, gitmiş. Birlikte yürümüş, türküler söylemiş ve gitmiş.

O sırada bir yaşlı katılımcının kalp krizi geçirdiği haberi yayılıyor. İyiymiş ambulansa müdahale edilmiş, korkulacak bir şey olmadığı

//

KHK kararnameleleri kaldırılana kadar sakal bırakacağını söyleyen Mersin Milletvekili'yle yan yana yürüyoruz, adı aklıma gelmediği için, "Mersin'in Marx'ı da buradaymış" diyorum, dönüyor Merhabalaşıyoruz. Sakal bir hayli uzamış, yakında kesip kesemeyeceğini, böyle bir umudu olup olmadığını soruyorum. "Çok sevdi böyle memleketi yönetmeyi, biraz zor" diyor. Evet, çok sevdi attığı atık, atadığı atadık, memleketi böyle babasının çiftliği gibi yönetiyor" diyorum gülüyoruz.

söyleniyor. (Bir gün sonra Hasan Tatlı'nın hastanede yaşamını kaybettiğini öğreniyorum)

Her yerde ateşli tartışmalar var. Yürüyüşçüler tanınmış simalarla konuşmaya çalışıyor yanlarında durup selfie çekiyorlar. Milletvekilleri bundan rahatsız değil, gülerken sarılıp poz veriyorlar.

Kamyonda bir vekil, Aykut Erdoğan sandalye dağıtımı için yardım ediyor, kamyonun kasasından aşağı plastik sandalye veriyor. Bir diğeri elinde çöp poşeti çöpleri topluyor.

Yol arkadaşlarımla buluşuyorum. Yürüyüşte birbirimizi kaybettiğimiz için bu buluşma hoşumuza gidiyor. Arkadaşlar benim için de sandviç ve meyve suyu almışlar onları veriyorlar. Oğlum ile kızım art arda arıyorlar. Çok uzun konuşamayacağımı, şarjımın az olduğunu söylüyorum. Nerede olduğumu söyleyince hiç de şaşırıyorlar. Oğlum "geç bile kaldın" diyor gülüyor. Babalar günüymüş kutluyorlar, kapatıyoruz.

Kalabalık karavanın önünde toplanıyor. Herkes cep telefonlarını çıkarmış fotoğraf çekiyor, görüntü alıyor. Kemal Kılıçdaroğlu güler yüzle görünüyor. Mutlu, ilgiden memnun. Önünde daha 370 kilometre yol var, ama sanki az sonra varacakmış gibi rahat.

Korumalar, jandarmalar önünü açıyorlar, yola çıkıyor. Kalabalık hareketleniyor ardından. Biraz geride kalıyorum. Konaklama yerinin son halini görmek için. Kalabalık hızla orayı terk edince, çadırlar sökülüyor, ortalık temizleniyor ve bir sonraki mola yerine hızla hareket ediliyor.

"Gezi bir sürü şey öğretti bu ülkeye" diye düşünüyorum. Bunun Gezi ruhu olduğunu ve artık hep bizimle olacağını düşünüyorum. Toplumsal olayların en güzel yanının böyle öğretici bir yanının olmasıdır. Bu yürüyüşün öğrettiği neler olacak diye aklımdan geçerken hızlı adımlarla arayı kapamaya çalışıyorum. Alışmışım, dinlenmek de iyi geldi, hızla öne doğru yaklaşıyorum.

Birkaç metre önde Kılıçdaroğlu yanında Turgut Kazan birlikte yürüyorlar. Biri arkamda söyleniyor. "Zalım biraz yavaş yürüse bari" diyor. Geriye dönüp bakıyorum, genç biri. Göz göze geliyoruz, "Sen deme bari diyorum" gülüşüyoruz.

Yağmur çiseliyor.

Dağıtılan yağmurluklar işe yarıyor. KHK kararnameleleri kaldırılana kadar sakal bırakacağını söyleyen Mersin Milletvekili'yle yan yana yürüyoruz, adı aklıma gelmediği için, "Mersin'in Marx'ı da buradaymış" diyorum, dönüyor Merhabalaşıyoruz. Sakal bir hayli uzamış, yakında kesip kesemeyeceğini, böyle bir umudu olup olmadığını soruyorum. "Çok sevdi böyle memleketi yönetmeyi, biraz zor" diyor. Evet, çok sevdi attığı atık, atadığı atadık, memleketi

böyle babasının çiftliği gibi yönetiyor” diyorum gülüyoruz.

Adında “adalet” olan bir partiye karşı “adalet” yürüyüşü yaptığımızı anımsatınca, hep böyle olduğunu söylüyor. Beyaz Saray’ın da hiç beyaz bir yanı olmadığını, dünyayı sömüren kötülüklerin içinde saklandığı yer olduğunu söylüyor.

Olmayan bir şeyi sahiplenmenin, bütün diktatörlerin sanki sözleşmişçesine yaptığı bir şey olduğunu anlatıyor. Akkuyu Nükleer Santral yapımına karşı direnen arkadaşlara verdiği destekten dolayı kendisine teşekkür ediyorum. Bir iki ad sayıyorum, “yiğit insanlar” diyor. “Onlar olmasa bu dünya dönme”z diyor. Özellikle bir yoldaşımı övmesi beni gururlandırıyor. Mutlu oluyorum.

Uzaktan Hüseyin Aygün’ü görüyorum. Yağmurluk giymiş yanındakilerle şakalaşarak yürüyor. CHP içinde muhalif olarak bilinenler de burada. Parti örgütü birlikte hareket ediyor, bütün tartışmalar geride kalmış, birlikte hareket etmekten doğan bir moral var üzerlerinde. Kendilerini daha güçlü hissediyorlar. Gelecek kavgaya hazırlar.

Adalet Yürüyüşü boyunca yapılan açıklamalar, basına yansıyanlar, bizim yerinde gördüklerimiz, kervan yolda düzülür sözünü doğruluyor.

İlk günden daha olgun, daha kapsayıcı açıklamalar yapılıyor. Yürüyüşün Enis Berberoğlu’nun tutuklu bulunduğu Maltepe Cezaevi’ne kadar olacağı artık söylenmiyor. “Adalet kadar” söylemi öne çıkarılıyor. Ülkedeki bütün adaletsizlikler giderilene kadar söylemi giderek daha çok, daha yaygın dile gelen olmaya başlıyor...

//

İlk günden daha olgun, daha kapsayıcı açıklamalar yapılıyor. Yürüyüşün Enis Berberoğlu’nun tutuklu bulunduğu Maltepe Cezaevi’ne kadar olacağı artık söylenmiyor. “Adalet kadar” söylemi öne çıkarılıyor. Ülkedeki bütün adaletsizlikler giderilene kadar söylemi giderek daha çok, daha yaygın dile gelen olmaya başlıyor...

Kuşak ve yol ayrımında Türkiye

Türkiye'nin Batı'ya şantaj yapmak için adım adım yaklaştığı Çin, uzun erimde Batı'yı bile aratacak yaptırımlarla ülkeyi zor durumda bırakabilir.

Çin'in öncülüğünü yaptığı Kuşak ve Yol Girişimi Toplantısı 60'ın üzerinde ülkenin katılımıyla geçen hafta sonu Pekin'de gerçekleşti. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da katıldığı toplantılar boyunca Kuşak ve Yol güzergâhındaki ülkeler arasında pek çok yeni anlaşma imzalandı. Ulaştığı ülkelere ve amaçladığı ekonomik gelişmelere bakılırsa Çin'in bu dev atılımının trilyonlarca dolarlık altyapı, ulaşım, liman ve enerji projelerine önyak olacağını şimdiden söyleyebiliriz. Çin, bu atılımıyla, Sovyetler Birliği'nin çökmesinden beri tek kutupluluğa terk edilmiş dünyada ABD'nin artık yalnız olmayacağını altını çizmekle kalmıyor, gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelere yeni bir kalkınma modeli sunarak dünyaya "Çin usulü" bir strateji sunuyor.

ALI RIZA ARICAN

18 MAYIS 2017

Çin usulü demokrasi, Çin usulü modernizm, Çin usulü sosyalizm, Çin usulü kalkınma modeli gibi terimler bu topraklarda uzun süredir dile getirilen, özellikle de resmi medyada sürekli olarak desteklenen, mükerreren tanımları yapılan kavramlar. Batılı devletlerin türlü bahanelerle işgal edip sömürge haline getirdiği ülkeleri yoksulluğa, cehalete ve teknolojik anlamda geri kalmışlığa mahkûm etmesine karşılık olarak Çin, Kuşak ve Yol Girişimi'ne dâhil olmak isteyen ülkelere "Ticarette birlikte büyüyelim. Herkes kazansın." mesajını vermek için ciddi anlamda propaganda / reklam faaliyetleri yürütüyor. Çin'e göre ideolojik ve kültürel farklılıklar paranın kazanıldığı bir ortamda ikinci planda kalmaya mahkûmdur. Eğer para varsa; yani insanların karnı tok, keyifleri yerindeyse, ideolojik, dinsel ve kültürel farklılıklar ihmal edilebilecek düzleme çekilebilir, bu farklılıkla ülkeler ve halklar arası ilişkilerde uzun vadeli sorunlara neden olmaz.

Çin'in bu naif görüşü eleştirilebilir, hatta Çin'in naif değil de tam tersine sinsi olduğunu da iddia edebiliriz. Zaten Çin'in devasa boyutlardaki ekonomik yatırımlarına kuşkuyla yaklaşan azımsanmayacak bir zümre mevcut. Bu zümreye göre Çin'in tek derdi kendi ülkesini zenginleştirmektir ve ticareti kullanarak kuraçağı sömürü imparatorluğunda kendisiyle iş yapan tüm ülkeleri ekonomik olarak kendisine bağlamaktır. Eğer bu teze inanırsak Çin'in de ABD'den farklı bir yol çizmeyeceğini, yoksulluğun ve cehaletin bir sömürü aracı olarak kullanılmaya devam edeceğini öngörebiliriz. Ayrıca Çin'le ticaret yapan ülkelerin hemen hepsi ciddi bir cari açık kriziyle yüzleşmektedir. Örneğin Türkiye'nin Çin'e verdiği cari açık 2000 yılından beri hızla artmaktadır. TÜİK verilerine göre, 2016 yılına geldiğimizde ticari dengesizlik 1'e 11 düzeyindedir. Yani Çin bizden aldığı her 1 TL'lik mal için bize 11 TL'lik mal satmaktadır. Bu aşırı dengesizlik durumu aynı zamanda Türkiye'nin toplam cari açığının yüzde 41'ine denk gelmektedir. Önümüzdeki yıllar için de bu dengesizliği azaltacak mahiyette somut adımlar atılmadığı için mevcut 1:11 oranının ileride aleyhimize değişeceğini öngörebiliriz. Benzeri bir durum Türkiye gibi gelişmekte olan pek çok ülkede gözlemlendiğine göre "Sinsi Çin" iddiasını azımsamamak iyi bir fikir olabilir.

Bunun yanında şimdiye kadar yapılan yatırımlara –özellikle Afrika'da- bakılınca Çin'in sinsi değil de naif olduğuna dair elimizde daha fazla kanıt olduğunu iddia edebiliriz. Çin, birlikte çalıştığı ülkelerin işçilerine karışmadan, milyarlarca dolarlık projeleri bitireceğini zannediyorsa ya bu ülkelerin de uzun erimde Çin'dekine benzer bir yönetim sistemine geçmesini arzuluyordur (istikrar için uzun süreli tek otorite, daha az ifade özgürlüğü, daha çok kontrol) ya da anlaştığı ülkenin yönetimini karşılıklı iyi niyet ilişkileriyle etkileyebileceğini. Örneğin, yapılan grevlerin haberlerinin hiçbir yayın kuruluşunda yer almadığı bir ülkede tabii ki grevler büyümez, işçiler seslerini

//

Çin, birlikte çalıştığı ülkelerin işçilerine karışmadan, milyarlarca dolarlık projeleri bitireceğini zannediyorsa ya bu ülkelerin de uzun erimde Çin'dekine benzer bir yönetim sistemine geçmesini arzuluyordur (istikrar için uzun süreli tek otorite, daha az ifade özgürlüğü, daha çok kontrol) ya da anlaştığı ülkenin yönetimini karşılıklı iyi niyet ilişkileriyle etkileyebileceğini. Örneğin, yapılan grevlerin haberlerinin hiçbir yayın kuruluşunda yer almadığı bir ülkede tabii ki grevler büyümez, işçiler seslerini duyuramazlar. Bireyler kendi geleceklerini ülkelerinin geleceği için feda etmekteki feyzi överek yaşarlar.

//

duyuramazlar. Bireyler kendi geleceklerini ülkelerinin geleceği için feda etmekteki feyzi överek yaşarlar. Peki Çin, büyük bir demir yolu projesini aldığı herhangi bir ülkede, kendi ülkesinde uyguladığı sansür politikasını uygulayabilecek mi? İnşaat sırasında gerçekleşen bir kazayı ört bas etmeyi –haberi verse bile haberin sosyal medyada yayılmasını engelleyebilir- becerebilecek mi? Sosyal medyadaki kızgın söylemleri engelleyebilecek mi? Örnekler çoğaltılabilir ama sömüren-sömürülen dengesizliğinde ortaya çıkacak olan sonuç pek değişmez. Çin, dünyanın diğer ülkelerindeki halkların da Çinliler gibi olacaklarını hayal ediyor olsa da bu hayalin gerçekliği yansıtmayacağını kendileri de biliyor olmalıdır. Baktı işler istediği gibi gitmiyor, o güne kadar harcanan paralar heba olmasın diyen Çin'in, başını ağrıtan ülkeye askeri müdahalede bulunmayacağını garanti edebilir miyiz? Nasıl ki ABD ve müttefiki olan Avrupa ülkeleri; ekonomik, siyasi ve askeri otoritelerini kapitalizmden caymak isteyen (Vietnam) ya da kendileriyle iş yapmak istemeyen (Libya) ülkeler üzerinde kurmakta son birkaç yüzyıldır ellerinden geleni yapıyorlar; zamanı geldiğinde Çin de, ticaret ve barış yolu kapandığında –ekonomik zarar başlayınca bu yollara kapanmış sayılır- askeri ve siyasi gücünü kullanmaya başlayacaktır.

İşin Türkiye'yi ilgilendiren kısmı da tam bu noktada ilginçleşiyor. Türkiye'nin Batı'ya şantaj yapmak için adım adım yaklaştığı Çin, uzun erimde Batı'yı bile aratacak yaptırımlarla ülkeyi zor durumda bırakabilir. Kuşak ve Yol Girişimi'nin bir parçası olan Kars-Edirne Hızlı Tren Hattı büyük bir olasılıkla Çin'e verilecek ve belki bir ya da daha fazla nükleer santralin inşaatı projesi de. İnsan hakları ihlallerine karışmayan, hapisanedeki gazetecilerden ve yazarlardan dolayı sesini çıkarmayan, Wikipedia sansürüne tek kelime etmeyen bir Çin tabii ki mevcut hükümetin hoşuna gidecek ve şimdilik baş tacı edilecektir. Kısa erimde her iki tarafa da yarar sağlayan bu yakınlaşma; eğer Türkiye ile Çin arasındaki ticari denge Türkiye lehine düzelmezse, uzun erimde Türkiye'nin başını ciddi anlamda ağrıtacaktır.

//

İnsan hakları ihlallerine karışmayan, hapisanedeki gazetecilerden ve yazarlardan dolayı sesini çıkarmayan, Wikipedia sansürüne tek kelime etmeyen bir Çin tabii ki mevcut hükümetin hoşuna gidecek ve şimdilik baş tacı edilecektir. Kısa erimde her iki tarafa da yarar sağlayan bu yakınlaşma; eğer Türkiye ile Çin arasındaki ticari denge Türkiye lehine düzelmezse, uzun erimde Türkiye'nin başını ciddi anlamda ağrıtacaktır.

//

Hakikatin bilgisiyle, Dersim'in mana dünyasına yolculuk

Dersim, Ana Fatma taliplerinin diyarıdır. Kutsal şehirlerin bir diğer noktasıdır. Nasıl ki Kûdüs'ün, Yerusâlim'in, Şam'ın, Mekke'nin, Şengal'in, İstanbul'un, Tur Abdin'in ve sayısız dünyanın pek çok yerinde Kutsal'ın kentleri varsa, işte Dersim eyaleti de onlardan biridir.

BELGİN CENGİZ

*“Doğum ile ispat olundu vücut
Rahmet çeşmesi Fadime’de mevcut”*

Başköylü Hasan Efendi

Munzur nehrinin tersten akışını izlersen, o yol seni Ana Fatma ziyaretine götürür. Munzur’un kıyısındadır. Vadinin Hızır (Xızır) kavşağının ardından gelen ziyaretlerdendir. Kutsal vadiye girmeden evvel ilk duraktır. Suyu şifadır. Ana Fatma rahimdir. Rahmet çeşmesidir... Kubbe-i Rahman'ın sahibidir.

Dersim kültürünün dünya inanç ve kültür çeşitliliği içinde, en önemli özelliği kapsayıcı olmasıdır. O varlığın bilgisini içeren bü-

// Her inancın Hakk yanını bünyesinde barındırıp, batıl yanını ise sahiplenmeyen anlayışı gereği, bir Dersim Seyidi ile bir keşişin kirveliği, yani ikrarlığı, şaşılacak bir şey değil, bilakis evrenin oluş davasındaki birliktir. //

tün referansları kendi bünyesinde toplamıştır. Kutsala ait ne varsa içerir. Her kilometre başında bir evliyanın mekanı ile karşılaşmak, bir ziyarete denk gelmek mümkündür. “Ayağımızı vurduk su çıktı yüze” (Başköylü Hasan Efendi) sözü, aslında biraz da bunun ifadesidir. Yerden çıkan tatlı su kaynakları, beyaz ardıç ağaçları, Êzidi prenslerden kalan Sultan Melek ziyaretleri, Ermeni keşişlerinden devralınan Vank ziyaretleri, Zerdüşt zigguratları, ana göletleri, yüksek dağ zirveleri, evliya mağaraları, derviş ve mürşit ocakları, kutsal hayvanları ve doğanın kendisi bir bütün olarak o Rahim prensibinin, Ana’nın rahmet deryasıdır.

Bu rahmet deryasında bütün inançların Hakk yanını Dersim’de bulmuş gibidir. Yazılı kaynaklara genel olarak güvensizliğini belirten Dersim dervişlerinden Ali Hıdır Çetin’in de belirttiği gibi “Bakıyoruz, ey Allahım! İnsanlık aleminin vebali günahı din alimlerinin boynuna olsun ki; Hz. Musa’nın Tevrat’ına uymadılar, Tevrat’ı kendilerine uydurdular. Hz. İsa’nın İncil’ine uymadılar, İncil’i kendilerine uydurdular. Müslümanlar da Peygamber efendimizden sonra Kuran’a uymadılar, Kuran’ı kendilerine uydurdular. Dini kendi saltanat, menfaat ve çıkarı için kullandılar. İnsanlık alemini bir birine düşman ettiler ve birbirine düşürdüler. Yüz suhuf, dört kitap, yüz yirmi dört bin peygamber sadece ve sadece Cenab-ı Hakk’ın emrini insanlara tebliğ etmek için gelmişler... Hakk birdir, yol birdir” sözlerinden de anlaşılacağı üzere yazılı kaynaklar, sözün sahibince değil, onları yazanlarca tahrif edilerek, hakikat yanını örtülmüştür.

Bu bilgi, pirlerin, dervişlerini, keşişlerin, mürşitlerin vb. tüm Kâmillerin kendi aralarında geliştirdikleri ortaklaşan ve kuşaktan kuşağa, bilgi ve eğitim aracılığı ile aktarılan hakikatin bilgisidir. Her inancın Hakk yanını bünyesinde barındırıp, batıl yanını ise sahiplenmeyen anlayışı gereği, bir Dersim Seyidi ile bir keşişin kirveliği, yani ikrarlığı, şaşılacak bir şey değil, bilakis evrenin oluş davasındaki birliktir. (Seyit Rıza ile Vang’li keşiş’in birlikteliği buna örnek verilebilir.)

Evrenin oluş davası;

Hakk’ın kelamında mana aleminin hakikati, zahir dünyanın perdelemiş gerçeklerinin üzerinde seyrederek. Hakikatin bilgisine erişemeyen toplumlar, mevcut illüzyon içinde geliştirilen yalan dünya efsanelerinde yol alarak, bu dünyaya geliş sebeplerini anlamaktan uzaklaşır. İnsanlık aleminin cennetten kovulma diye dile gelen binlerce yıllık hikayesi bile bu meselede dünkü çocuktur belki de... Aslında Adem ile tarif edilen, anlaşılacak istenen bile yakın tarihtir. Ya ondan evveli dediğimiz vakit, dönüp Harabi’den edindiğimiz bilgiye bakıyoruz;

“Daha Allah ile cihan yok iken, biz anı var edip ilan eyledik, Hakk’a hiçbir layık mekan yok iken hanemize aldık mihman eyledik” sözleri Allah’ın evvelinden gelen

bir başka oluşa işaret eder ki bu oluş, günümüzde en az hissedilen ve bilgisine vakıf olunan Hakk'ın mihmanlığının hikayesidir belli ki... Hane gönüldür, saf olanın, öz olanın gönlünde mihman edilir Hakk...

Zamanı var ederek oluşu başlatanın, yahut çarkı feleği çevirenin, iki ayrı alemin birbirine karışmazlığı üzerinden başlattığı hikayede Hakk batıl arasında ki çelişki; "Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici, diğerinin ki tuzlu ve acı, iki denizi salıveren ve aralarına bir engel, aşılmaz bir serhat koyan O'dur." Furkan 53 ayetinde de açıkça işaret edilir. "Hakk ile batıl, sağ ile çürük ayrılmalıdır..." (Ali Xıdır Dede) ifadesi de bunu desteklemektedir. Öte yandan Zerdüştizmin temel kaynağını oluşturan iyi ve kötü (Ahura Mazda/Ehriman) arasında ki ayırım, yahut Nur ve Zulumat deryasındaki fark, evrenin temel çelişkisi olarak tarif edilmektedir.

Bu dünya, ruhlar aleminde süregiden, tatlı ve acı suyun sahipleri ile olan kavgayı ele alır. İncil'de "Babil'in Fahişesi" olarak tanımlanan Vahiy 17'de "Dünya fahişelerinin ve iğrençliklerinin anası kadının; kutsalların ve İsa'ya tanıklık etmiş olanların kanıyla sarhoş olduğunu gördüm" ayetinden de görüldüğü üzere, insanı ve tek insanı değil melekler kadar var olanı etkileyen bir tesir yaratır. Anlaşılacağı üzere bu alemde evvelki bir vakte denk düşen bir meseledir ve tarafları vardır. Tesiri yüksek olan kötülüğün etkisinde melekler kadar belki de İnsanı Kâmil dediğimiz kişilerin de kalması söz konusudur ki Tevrat'ta bu; Yer.23:15 "Bu nedenle her şeye egemen Rab, peygamberler için şöyle diyor; Onlara pelinotu yedirecek, zehirli su içireceğim. Çünkü Yerusâlim peygamberleri Tanrısızlığın bütün ülkeye yayılmasına neden oldular."

Şerrin seyri öyledir ki kimi zaman en yakınında yer alır da fark etmek zaman alır. Aldatır aldaticıdır... Vahiy 17'de belirtildiği gibi "Dünya kralları onunla fuhuş yaptılar, Yeryüzünde yaşayan canlılar onun fuhuşunun şarabıyla sarhoş oldular... Bunu anlamak için bilgelik gerek. Yedi baş, kadının üzerinde oturduğu yedi tepedir; aynı zamanda yedi kraldır... Düşünce birliği içinde olan bu krallar güçlerini ve yetkilerini canavara verecekler. Kuzuya karşı savaşacaklar, ama kuzu onları yenecek... gördüğün kadın dünya krallıkları üzerinde egemenlik süren büyük kenttir."

Kutsal Kitaplar'ın referanslarında kadın bir şehir olarak geçer. Babil Fahişesi olarak tanımlanan da bir kenttir. Öte yandan Kutsal Sion şehri'de kadındır. Yerusâlimde... Şehir metafor olarak kadının bedenidir, aklıdır, yaratıcı gücüdür, ilmin deryasıdır. Halkının yani çocuklarının yaşadığı korunaklı yerdir. Bu yüzden şehirlerin ele geçirilmesi temsili olarak rahim prensibinin ele geçirilmesi gibidir. Babil'in kralı Nebukadnezar'ın Kudüs'ü ele geçirdiği ve Yahudileri kırma tabi tutup, sürgün ettiği vakit aslında zapt edilen yer, Tanrı'nın evinde inşa edildiği, kutsal kenttir...

İncil'de de yer verildiği üzere Kudüs civarında olan Yerusâlim,

//

Kutsal Kitaplar'ın referanslarında kadın bir şehir olarak geçer. Babil Fahişesi olarak tanımlanan da bir kenttir. Öte yandan Kutsal Sion şehri'de kadındır. Yerusâlimde... Şehir metafor olarak kadının bedenidir, aklıdır, yaratıcı gücüdür, ilmin deryasıdır. Halkının yani çocuklarının yaşadığı korunaklı yerdir.

//

“**Aydınları içeri tıkabilirsiniz; fakat kitapları dünyanın bir ucuna gitmiş bir kere, yok edemezsiniz. Özgürlüğü haykıranın dilini koparabilirsiniz, fakat daha evvel konuştukları evrene dağıldı artık, silemezsiniz.**”

İsa'nın (Yuhanna İncili) “Bundan sonra yeni bir gökle yeni bir yeryüzü gördüm. Çünkü önceki gökle yeryüzü ortadan kalkmıştı. Deniz de yoktu artık. Kutsal kentin, yeni Yeruşalim'in gökten, Tanrı'nın yanından indiğini gördüm. Güveyi için hazırlanmış süslü bir gelin gibiydi.” Vahiy 21 ayetinden de anlaşılacağı üzere aslında kutsalın kenti, onun rahim prensibidir.

Bilinmek istenenin, tezahürü olarak oluşan evren, kainat ve bilip de bilmediğimiz bütün alemler, gerçeğin peşine düşenin macerasını içerir. Öyledir ki her vakitte bir ve aynı olayın farklı tezahürleri ile karşılaşılır. İsimler değişir, vakitler değişir, mekanlar değişir. Değişmeyen ise Hakk'ın anlaşılacak ve erişilmek istenen seyir defteridir. Bitirilmesi gereken, Oly divanında mevzu bahis olan dava, Hasan Efendi'nin de belirttiği gibi ak defterde kayıtlıdır. Ve o divanda ‘aff katiyen yoktur’.

Hakk ile batılın karışan dünyası, “hakk olmuş batıl, batıl olmuş hakk” (Ali Xıdır Dede) ifadesinden de anlaşılacağı gibi Hakk'ın batıl tarafından perdelenmesi, evrensel kötülüğün marifetleri ile insanlık aleminin gidişatını zora koymaktadır. Yine Ali Xıdır dedenin anlatımı ile söz gelimi Ana Fatma'nın, hamileliği sırasında, Ömer tarafından, kılıcının kını ile vurularak kaburgasının kırılması, çocuğunu düşürmesi ve ardından “Adalet” simgesi olarak İslam dünyasına sunulması ve halifelik makamının verilmesi manidardır. Kuşkusuz Dersim inancı açısından bu ve benzeri örnekler kendisine ait kültürden gelmemektedir. Lakin etkileşimde bulunduğu kültürlerin örnekleri açısından ilginçtir.

Zahir'deki evresinde Hz. Muhammed'in kızı olan yahut Muhammed'in tarifi ile gelişti Cebrail tarafından müjdelenen "babasının annesi" olan Fatma'nın, daha da ötesi "yer gök yok iken" var olanın temsiliyetinin, maruz kaldığı şiddet, milyon yıllık davaya verilecek en olgun örneklerden biridir. Batılın yalandan beslenerek oluşturduğu illüzyon, hakikatin perdelenmesine dönüktür. Bir anda Hakk batıla batıl ise Hakk'a dönüşmüştür.

Ali Xıdır Dede'ye göre bu dünyada, iyinin sahiplerinin koruyuculuğunda, "ikrarların hatırına" insanlık aleminin "bağışlanması" gerekir. Bu bağışlanmada insanlık; din, dil, ırk gibi günümüz dünyasının kavramsal ayrıştırmasından öte bir anlam taşır. Buna göre "sağın çürükten ayrılması" gerekmektedir. Sağ kavramı ise 73. millette toplanır. Ovacıklı Firik Dede'nin sorusu "gönül ne ararsın 72'de seç özünü 73'e varalım" bunu anlatır. Mesele her insanın özünde var olan 73'e (hasına) erişmesidir. 73 ise Kubbeyi Rahman'dan beri özünü arayanların yoludur. Yol, Abdal Musa tarifi ile "8 uçarlar"ın yolu, yahut hakikatin peşinde davasına sahip çıkanların yoludur...

"Tüm dinlerden alıntım var" diyen Gazi Metin Dede, "İslam bizim neremizde?" diye bir soru atarken ortaya, tamda bu noktaya değinir, binlerce yıllık geçmişinde farklı isimlerle de tarih sahnesinde yer alan Dersim halklarının temel özelliği Hakk'ı, hakikati, ikrarı kendilerine referans almasıdır. Buna bir örnekte, halifeliğin Yavuz'a Mısır'dan devralındığı evrelerde verilebilir. Başta Dersim bölgesi olmak üzere Mezopotamya'nın geniş havzasında yaşayan farklı halkların bir araya gelerek (örneğin Êzidiler), Şah İsmail'i destekleyen tutum alması, (Ehlibeyt erkanına) Hakk davasına verdiği destek sebebiyledir. Hakk Ehlibeytyle yol alır. Ehlibeyt ise her nesilde farklı farklı bedende, devri daim gelendir.

Dersim 1937-1938 kırımını pek çok İnsanı Kamil başta olmak üzere Kızılbaş Aleviler tarafından Kerbelâ'nın 2. tekrarı gibi değerlendirilir. Kerbelâ ve sonrasında Ehlibeyt soyuna dolayısı ile peygamberlerin, embiya ve evliyaların ve onları takip edenlerin yani taliplerin 'ruhsal' soyuna yönelik 'fani dünya' savaşıdır. Literatüre girmediği için kavramsal olarak 'soykırım' olarak tanımlanması tuhaf gelse de, Ana Fatma evlatlarından 72'sinin Kerbelâ'da öldürülmesi, 11 ehlibeyt soyundan gelen imamın geri kalanlarının ise büyük oranda zehirlenerek öldürülmesi ve taliplerin kılıç zoruyla yok edilmesi soykırımın eski devirlerdeki görünümüdür. Dersim hafızasında ise Seyit Rıza ve 71 arkadaşının yani 72 kişinin yargılanması ve 7 kişinin idamı (Tartışmalıdır, 11 de denilmektedir) sembolik olarak Kerbelâ ve 12 imamlara gönderme olarak okunmaktadır. Bu zatlar Adem'in devrinden beri ata belinden ana rahmine Hakk'ın emri rızası ile düşüp gelenlerdir. Yolun talipleri olarak Ana Fatma bir çok kez devri daim gelip giden olarak bilinir. Başköylü Hasan Efendi'nin de belirttiği gibi; "Fadime kim olduğun edelim beyan, Gahi kız geldi, gahi oğlan ayan" pek çok kez farklı zamanlarda farklı kimliklerde farklı kültürlere gelip gidene işaret etmektedir.

//

Seyit Rıza'ya göre esas mesele Dersim'in 'temsil ettiği değerler' nedeni ile yok edilmesidir. Kurulan türlü türlü oyunlar, atılan iftiralar, itibarsızlaştırma çabası, yalan üzerinden halkın ikna edilmesi, para ve mal üzerinden insanların iştahını artırılması, paralı askerliğin paralı haydutluğa çevrilmesi gibi bin yıllardır bilinen zulüm argümanlarının kullanılması bir yana, 1937-38'e dönük batılın daha konsantre olan hazırlığı aşikar oldukça insanın için ürpermektedir.

Oly Divanında Kerbela nasıl bir yer taşırsa, Dersim 1937-1938 soykırımı da sembolik olarak aynı yere oturur. 'M.A hareketi' olarak, Devlet resmi kaynaklarında şifrelenen ve 'manevra'nın kısaltması olarak tanımlanan Dersim hareketi tuhaf parametreler içerir. Tamamen uzun zamanlı planlamayla ve beraberinde diğer tüm yerli halkların, başta gayrimüslim olarak tanımlanan Hristiyanların tasfiyesi ile başlayan süreç, Dış Dersim'den başlayarak içeri doğru ilerleyen bir zulmün son durağıdır. Seyit Rıza'ya göre esas mesele Dersim'in 'temsil ettiği değerler' nedeni ile yok edilmesidir. Kurulan türlü türlü oyunlar, atılan iftiralar, itibarsızlaştırma çabası, yalan üzerinden halkın ikna edilmesi, para ve mal üzerinden insanların iştahını artırılması, paralı askerliğin paralı haydutluğa çevrilmesi gibi bin yıllardır bilinen zulüm argümanlarının kullanılması bir yana, 1937-38'e dönük batılın daha konsantre olan hazırlığı aşikar oldukça insanın için ürpermektedir.

Dersim, Ana Fatma taliplerinin diyarıdır. Kutsal şehirlerin bir diğer noktasıdır. Nasıl ki Kudüs'ün, Yeruşalim'in, Şam'ın, Mekk'e'nin, Şengal'in, İstanbul'un, Tur Abdin'in ve sayısız dünyanın pek çok yerinde Kutsal'ın kentleri varsa, işte Dersim eyaleti de onlardan biridir. Pençe'i Ali Aba denilen 5'lerin (Kubbeyi Rahman'ın sahipleri) taliplerinin yok edilmesine yönelik gerçekleştirilen, akıllara durgunluk verecek incelikte planlanan ve uygulanan soykırım, bölgenin yerli halklarının zahir ve batın birlikteliğine de vurulan darbedir. Dersim kırımını bütünlüklü ele alacak olursak bir bölgenin, bin yıllardan bu yana getirdiği Hakk inancının bitirilmesi, acı suyun tatlı su üzerinde ki hakimiyeti yahut şerrin zahir alemde ki zaferine yönelik geçen yüzyılda ki eseridir. O sebeple şerrin 'hile hurdaları' ile başa çıkamayan Seyit Rıza, buna karşılık şerre boyun eğmeyerek bu dünyada ki vadesini tamamlamıştır. Dersim bölgesel kırma tabi tutulmuştur. Has olanın hamlaştırmak üzere...

Ahlaki eleştiri, meşruiyet, sınırlar

İnsana ait verili bir ahlaki öz yoktur. Eleştirimizin temeli asla ahlaki olamaz, insanlar arasındaki eşitsizliği, adalet sorunlarını yaratan zorunlu ilişkilerin yani yapının dönüşmesi gerekmektedir. Bu noktada “yapı iyileştirilmelidir, bu yeter” diyen ile “yapı tamamen değişmelidir” diyenin değerleri farklı olacaktır.

ÖZGÜR ELİBOL

“Komünistler ahlâk vaaz etmezler. “Birbirinizi sevin,” “Egoist olmayın,” gibi ahlâki taleplerde bulunmazlar; tam tersine, egoizmin, tıpkı özverili olma kadar, belirli koşullarda bireylerin kendilerini ortaya koymalarının zorunlu bir biçimi olduğunun çok iyi farkındadırlar.”

Karl Marx, Fredrich Engels

Ahlaktan bahsederken aklımıza toplumun benimsediği bazı değer ve davranış kodlarını referans alan yargı, eleştiri, ret ifadeleri gelir. Bu şekilde belirli bir ahlak hakkında konuşmak, bir takım çerçevelere alınmış ahlaktan söz etmeyi bu kodları betimlemeyi veya bu betimlemeler üzerinde söz söylemeyi gerektirir; “İslam’ın güzel ahlakı”, “Protestan ahlakı”, “devrimci ahlak” gibi. Bundan farklı olarak ahlak kavramından bahsedilebilir. Normatif tanımlama diyebiliriz buna. Burada da bir takım davranış kodlarından bahsediyoruz. Fa-

kat kavram olarak ahlak ele alınır, bazı referansların yargısı, eleştirisinin söz konusu olmadığı bir kavramsallaştırma söz konusudur. Kısaca ahlaklardan değil, ahlak kavramından bahsedilir. Bu iki kullanım tartışmalarda karıştırılmaktadır. Etik ise yaygın olarak ifade edildiği gibi ahlak, ahlakı ortaya çıkaran unsurlar üzerine felsefi düşünümdür. Bu yazıda ahlak konusuna – oldukça sınırlı olarak – bazı filozofların bakışını kısaca ele alacağım gibi, asıl olarak ahlaki yargılamanın ne koşulda meşru olduğu ile ilgili düşüneneğim. Bu anlamda etik alanından konuşmuş olacağım. Ahlakı ortaya çıkaran zorunlu toplumsal ilişkileri (yapıları) açıklayan bilimsel bir ele alış söz konusu olabileceği gibi, sadece kavram üzerinde düşünerek felsefi çıkarımlar da yapılabilir. İlki bilimsel faaliyettir ve nesnesi toplumun bir kesimidir, ikincisi ahlak üzerine felsefi düşünüm yani etikdir. Bazı felsefeciler ilk alanı etiğe dahil ederler ki, bu eleştirdiğimiz bir bilim felsefesi sorunudur. Olgusal normların derlenmesi ve felsefi değerlendirilmesini bilimsel faaliyet olarak yorumlamak veya bizzat felsefi düşünüşü bilim olarak yorumlamak bu hatadan kaynaklanır.

Ahlakın bir takım yargı ve davranış kodu olarak ideolojilere eklemlendiğini söyleyebiliriz. Althusser'in meşhur, tanımından hareketle 'insanların gerçek varlık koşullarıyla kurduğu temsili ilişki'yi kodlayan davranış kriterleri olarak bir ideolojiye eklenmeden bahsediyoruz. Birey, ideoloji gibi ahlaki normlarını bilinçli olarak seçen özerk bir birim değildir. Toplumsal yapıların ürünleri olarak ahlaki normlar içinde oluşurlar. İnsanlar faal aktörler olarak yapılar olarak ifade edeceğimiz ilişkileri ve ürünlerini dönüştürerek yeniden üretir.

KARATANI YORUMUYLA KANT VE ETİK

Kant, "Aydınlanma Nedir?" metninde insan aklının kamusal ve özel kullanımını ayırır. Kamusal kullanım, "bir irfan insanı olarak" tüm okura hitap eden akıl kullanımı iken, "bir sivil makam ya da memuriyet görevinde geliştirebileceği" kullanıma özel kullanım demektedir. "İnsan aklının kamusal kullanımını her zaman özgür olmalıdır, insanlar arasında aydınlanmayı ancak bu geliştirebilir; aklın özel kullanımını ise, aydınlanmanın ilerleyişine uygunsuz bir şekilde mani olmadan, sık sık çok dar sınırlar içinde tutulabilir."(1)

Karatani, burada özelin, – genel kanı aksine – topluluk veya ulus düzeyinde kullanıldığını ve kamuyu da tam tersine özel olarak kullandığını hatırlatıyor. "Kant'a göre birey olmak, kozmopolit anlamda kamusal olmakla eşdeğerdir."(2) Bu konu ahlak tartışması açısından fazlaca önemlidir. Bu pozisyona karşı bir nesnel iddiasının sınırları bir ulus-devleti mi göstermektedir? Bu söylemin içerdiği bir ahlaki çağrı olacaktır.

"Machiavelli'nin modern siyaset biliminin babası diye bilinir

//

Ahlakın bir takım yargı ve davranış kodu olarak ideolojilere eklemlendiğini söyleyebiliriz. Althusser'in meşhur, tanımından hareketle 'insanların gerçek varlık koşullarıyla kurduğu temsili ilişki'yi kodlayan davranış kriterleri olarak bir ideolojiye eklenmeden bahsediyoruz. Birey, ideoloji gibi ahlaki normlarını bilinçli olarak seçen özerk bir birim değildir. Toplumsal yapıların ürünleri olarak ahlaki normlar içinde oluşurlar. İnsanlar faal aktörler olarak yapılar olarak ifade edeceğimiz ilişkileri ve ürünlerini dönüştürerek yeniden üretir.

//

//

Kant'ın "İnsan bir şeyi onu yapması gerektiğinin farkında olduğu için yapabilir" ifadesini Karatani "Özgürlük, özgür olma buyruğuna" riayet olarak nitelendiriyor. Bu buyruk, yukarıda belirtilen paranteze almanın kendisidir ve ahlakın koşuludur. Bu aşkın duruş ise başkalarının referansı ile mümkündür ve bu bakış açısının adı etikdir.

olmasının sebebi, ahlaki paranteze olarak siyaset alanını keşfetmiş olmasıdır." (3) Karatani benzer durumun ahlak için de söz konusu olduğunu söyler. Bu bir kişisel tercih değildir, başkaları ile ilişki anlamına gelen toplumsal durum bu parantezi belirler. [Kant], "hem topluluğun kodlarını hem de kişisel duygu ve çıkarları paranteze olarak ahlaki bir alan çıkarır... Kant, ahlaki alanın haz/hoşnutsuzluk gibi duygularla ya da mutlulukla temellendirilemeyeceğini iddia eder. Bu da ahlaki dünyasına, en başından beri, bunların paranteze alınmasıyla ulaşılabileceğini gösterir." (4) Kant'a göre ahlak bir özgürlük meselesidir. Bu tartışmayı Kant, bir özgürlük varsayımıyla, ona antitez olarak Spinozacı bir "özgür irade yoktur" savı üzerinden yürütür. Kant'ın vargısı "eyleme düstürün sanki senin iraden sayesinde evrensel bir doğa yasası olacakmış gibi eylemde bulun" (5) şeklindedir. Yani ex ante facto değil, ancak ex post facto özgürlükten bahsedebiliriz (Karatani). Özgür iradenin sorumluluk ile doğrudan bağlantılı olduğu açıktır. "Kant'a göre suçlunun sorumluluğu, nedensellik paranteze alındığı zaman, yani özgür bir fail olduğu zaman doğar. Esasında, onun dar anlamda özgürlüğü yoktur. Fakat sorumlu olabilmesi için, özgür sayılması gerekir. Pratik bakış açısı budur." (6) İnsanın farkında olabilme kabiliyeti vasıtasıyla bir alan açılır. Kant'ın "İnsan bir şeyi onu yapması gerektiğinin farkında olduğu için yapabilir" ifadesini Karatani "Özgürlük, özgür olma buyruğuna" riayet olarak nitelendiriyor. Bu buyruk, yukarıda belirtilen paranteze almanın kendisidir ve ahlakın koşuludur. Bu aşkın duruş ise başkalarının referansı ile mümkündür ve bu bakış açısının adı etikdir. (7) Karatani'ye göre teorik duruş nedenselliği sorgular ve buradan özgürlük çıkmaz. Yukarıdaki paranteze alma ancak nedensellik paranteze alındığında ortaya çıkar. Varoluşçuluğun özgürlüğü vurgulaması, pratik bakış açısının ürünü iken, yapısalcılığın – Spinoza'ya dönerek – töz olarak özneyi sorgulayıp yapının sonucu olarak görmeleri ise teorik duruş nede niyleydi.

Karatani, bilimsel soruşturmada yargıların paranteze alınması gerektiği konusunda haklı, "bilme nesnelere ancak bu eylemle varlık kazanacağını" ifade ederken hatalıdır. Felsefe ontoloji ile ilgilenir ama bu anlamda gerçeğin nesnelere ile ilgilenmez. Karatani bu yolu abartarak Kant felsefesini gerçeğin nesnelere alanına sokmaya çalışıyor. "Paranteze alma" ifadesi de meşru bir bakış referans noktası seçmeyi değil yanılgıyı ifade ediyor. Yapı-fail ikiliğine ilişkin sorunlar Kant'ı aşan felsefe ve ilişkisel sosyal bilimlerce çözülmüştür. Bu yaklaşım felsefi yorumları eleştirmek ve tasnif etmek için meşrudur. Ancak, Karatani, sosyal bilimsel analiz için de meşru kılıyor görünmektedir ki, bu sorundur.

Karatani, Kant'tan şu alıntıyı bir kaç kez tekrar ederek ısrarla aktarıyor: "Kendi şahsında olduğu kadar başka herhangi birinin şahsındaki insanlığı da, asla sırf bir araç olarak değil, aynı zamanda ve hep bir amaç olarak kullanacak şekilde eylemde bulun." Burada, kendi ifadesiyle Tetsuo Watuji ve Hermann Cohen'den yararlanarak Kant'taki "asla sırf bir araç" vurgusunun önemine dikkat çekiyor.

Buradaki farklı okumalarla bu bir papaz vaazı veya “başkalarına hem amaç hem de araç olarak davranılan” bir komünist toplum öncülü olarak kavranabilir (oldukça abartılı bir yorum). “Kant’ın retorliğini uyarlayarak söylersek, ekonomik bir temeli olmayan komünizm boştur, ahlaki bir temeli olmayan komünizm ise kördür” (8).

Kant’ın nedensellik anlayışı empirik nedensellik ile sınırlıydı. Bunu dile getirmemesi yanında, komünizm anlayışının bir tür kooperatifçilikle sınıflı olması, Kant’ın nihayetinde idealist bir filozof olması, gerçekliği insan zihninde oluştuğunu kabul etmesine karşı sessiz olması eleştiri konusudur. Buna rağmen, Karatani bize özellikle, Kantçı öznellik ve nesnellik ayrımıyla çok verimli bir kanal açar.

Kant gibi Marx hattının ahlak anlayışı da, ahlakın koşullarca belirlendiği, tarihsel olduğu ve bir papaz vaazı olarak evrensel ahlak fikrine karşı olmak konusunda hemfikirdir. Her iki hatta da ahlak konusunun özgürlük sorununa bağlandığını da söyleyebiliriz. Ancak aşağıda göreceğimiz gibi ahlak konusunda idealler oluşturmak soyut bir özgürlük değil de, onun hayat bulması olan kurtuluş eylemi aşamasında anlam yitimine uğruyor. Karatani Kant’ı yüceltiği eserinde bu konuda bize bir şey söylemez.

Şunu anlamalıyız ki, ahlak, toplumsal yapı ve onu üreten ve dönüştüren ilişkiler ile doğrudan ilgilidir. 19. yy’dan beri toplumsal dönüşüm konusu Marksizm tartışmalarından bağımsız düşünülemez. Maksizm ahlak tartışmalarında da zengin bir birikim sunmaktadır bize.

Steven Lukes “Marksizm ve Ahlak” adlı çalışmasında “Marksizm’in ahlâka karşı tutumu paradoksaldır” iddiasını ortaya atar, Marksist kurucu yazının titiz bir incelemesini yaparak bunu gösterir ve bunun nedenini araştırır. Paradoks, Marksist öncülerin söyleminin bir ahlak vaaz etmedikleri ve ahlakın koşulların ürünü olmalarını ifade etmeleri ile söylemlerindeki ahlaki vurgular arasındadır. “Marksizm’i anlatan çarpıcı bir özellik, bariz olarak, ahlâki eleştiri ve nasihatlerin hem reddedilmesine hem de benimsenmesine bağlı kalmasıdır.” (9)

“Bir yandan, ahlâkın, ideolojinin bir biçimi olduğu, dolayısıyla toplumsal kökeni ve yanıltıcı içeriğiyle sınıf çıkarlarına hizmet ettiği; verili bir ahlâk biçiminin, üretici güçlerin ve ilişkilerin gelişmesindeki belirli bir aşamada doğup, belirli bir üretim tarzı ve özgül sınıf çıkarlarıyla ilintili olduğu; nesnel bir hakikat ya da sonsuz ahlâk ilkeleri bulunmadığı; asıl biçimiyle ahlâkın ve (“bütün devletli toplumların ortak özelliği olan”) özgürlük ile adalet gibi genel fikirlerin, “sınıf uzlaşmazlıklarının tamamen ortadan kalkması koşulu dışında, bütünüyle yok olamayacağı” (Marx ve Engels, 1848, s.504); proletaryanın, ahlâkı, hukuk ve dinle birlikte, “tıpkı burjuvazinin çeşitli çıkarları gibi pusuda bekleyen çeşitli burjuva önyargıları” (a.g.y., s.494-495) olarak gördüğü; Marksizm’in, her türlü ahlâkileş-

tirme çabalarına karşı olup, ahlâkla ilintili bütün sözcükleri modası geçmiş bularak reddettiği; nihayet, hem kapitalizme hem politik ekonomiye yönelik Marksist eleştirilerin ahlâki değil, bilimsel nitelikte olduğu iddia edilmektedir.

“Öbür yandan, Marx’ın ve diğer Marksist yazıların, örtük ve açık biçimlerdeki ahlâki yargılarla dolu olduğunu hiç kimse görmemezlik edemez.” (10)

Lukes’in tespitine göre kurucu Marksist yazında;

- Ahlak, maddi koşullara göre belirlenen, sınıf çıkarları ile ilişkili bir yanılısamadır. Sınıf mücadelesindeki pozisyonlara göre ahlak, ya yönetici sınıfın çıkarlarını yansıtır ya da ona karşı çıkanların çıkarlarını.
- Ahlak, tarihsel olarak belirlenir, bazı yapısal dönüşümlere denk gelen tarihsel momentte aşılır.
- Ahlak, maddi koşullarla üretilen bir türevidir.
- Bizzat Marx’ın ve Engels’in çeşitli zamanlarda yazdıklarında, bir “bireyin kendini gerçekleştirme” ideali ve kapitalist toplumun çelişkilerinin ahlaki sorunları ve eleştirisi ile dogmatik bir gelecek kahinliği yapmadan, bugünü eleştirip yarını anlama çabası (veya Marksizmin dogmatik belirlenimci yorumları) bir arada görülür.
- 19. yy’de Marx çevresinde şekillenen tartışma neo Kantçılar ve Kantçı etik temelinde gelişmişti. Bu eğilim toplumsal uzlaşmazlıkları yumuşatmak yönündeydi. Marx’ın eğilimi ise bu uzlaşmazlıkların mücadele ile aşılması gerektiği yönündeydi.
- Aynı eğilim Lenin ve Troçki’de de görülür. Bir yandan ahlakın tarihsel olduğu ifade edilir; “Biz, ezeli ve ebedi bir ahlâka inanmıyor ve ahlâkla ilgili bütün masalların sahte olduğunu gözler önüne seriyoruz” (11), öte yandan çürümüş eski sistemi ahlaki olarak yargılama tavrı vardır. Sınıf mücadelesinin çıkarlarına hizmet edecek bir ahlak önerilir.
- Bu paradoks dogmatik Sovyet Bilimler Akademisi Marksizm’inde ve Batı Marksizm’inde de görülmüştür. Ancak özellikle “Gramsci, Walter Benjamin ve Ernst Bloch ile savaş sonrası dönemin, bilhassa Yugoslavya’daki, eleştirel ve hümanist Marksistleri” (12) istisna oluşturur.
- Bir ahlak söyleminin vurgulanmamasının hata olduğunu söyleyenler (Thompson) ve bunun gündelik dilde toplumu anlama çabasının yerini alacak bir retoriğe dönüşmesi ve nedensel kavrayış yerine ahlaki alguların dayatılması anlamına geleceği (Anderson) şeklinde detaylı tartışmalar yapılmıştır.

Lukes'in paradoks ifadesini Karatani'nin teorik ve pratik bakış (parantez açma) olarak ifade etmek mümkün müdür? Buna cevabımız olumsuz olacaktır. Kuram olarak ifade edilebilecek veya pratik bakış olarak ifade edebileceğimiz politik ve güncel ifadelerde olsun benzeri yaklaşımları Marksist kurucu metinlerde görmemiz mümkündür. Bir araştırma programı olarak Marksist kuram, doğrudan pratiğe bir müdahaledir; bu anlamdaki söylemlerde bir bir pratik çağrısı (ve dolayısıyla bir ahlaki ideoloji gizlidir) içerir. Bu anlamda keskin sınırları olan bir kuram-pratik ayrımı söz konusu değildir. Bu "paradoks"un nedenlerinden biridir. İkinci olarak, girişte ifade ettiğim gibi, kapitalist topluma onun ortaya çıkardığı kurumsal yapıların ürettiği belli referansları olan ahlak eleştirilirken, burada hedeflenen o ahlaki üreten toplumsal ilişkilerin eleştirisidir. Üçüncü olarak, kuramsal yazılarda kapitalizme ait sorunlar ifade edilirken ahlaki tınılar vardır ve bahsettiğim gibi, pratiğe çağrı içerse de, vurgulanan nedensellik, açıklama, kuramsal eleştiridir. Politik metinlerde ise ahlakçılığın eleştirildiğini görürüz. Eleştirilen toplumun ürünü olan ahlaki normlarla, o toplumu dönüştürmeye çalışan toplumsallığın yargılanmasıdır. Son olarak, toplumu dönüştürecek olanın ahlakının eleştirisi ile olmayacağını farkında olunmasıdır. Gerçekten paradoks, Marx'ın ifadesiyle, "şeylerin yanıltıcı görünüşünü yakalayan gündelik deneyimle yargılanan bilimsel hakikat" olacaktır. Bilimsel çıkarımlar ile olgusal tespitler asla birbirine karıştırılmamalıdır.

Lukes ahlak kavramının tarihsel olduğunu vurgular ve bir ayrım yapar. "Paradoks" sorusuna Lukes'in cevabı ise, bu ayrımdadır: Recht Ahlakı ve Kurtuluş (emancipation) ahlakı. Recht ahlakı ile ifade edilen, aydınlanma ideolojisinin sivil toplum üyesi (yurttaş) haklarını ifade etmesi, bunun "insan hakları" veya burjuva hukuku ile ifade edildiği ilkelerdir. Dolayısıyla mülkiyet hakkını öngörür. Komünizm bu çerçeveden ahlaksızlık olarak kodlanabilir. Marksist yazında kurtuluş ahlakı ise, bu yapının ve ahlakının çözüleceği ve insanın türsel varlığa dönüşeceği aşamanın ahlakını ifade eder. Peki bu durumda ufkumuz, bir Recht ahlakı yerine "herkesten yeteneğine göre herkese ihtiyacı kadar" ahlakı geçirmek mi olmalıdır? Buna – bir "doğal durum"a ulaşmış olmak (Marx) ve – yetenekleri ve ihtiyaçları belirleyecek bir kural olmaması, bir ortak çıkar söz konusu olması, birbiriyle çelişen taleplerin olmayacağı bir kültürel seviye beklenmesi (Lukes) nedeniyle tanımlanmış bir ahlak olmayacaktır.

Bu çelişkili görünüme Vorlander'in cevabı, sosyalizmin etiğe ve ahlaki söyleme karşı çıkışında bile bu etikten, sezgisel, mantıksal ve tarihsel olarak uzak olamayacağı şeklinde. Bu yaklaşıma göre herhangi bir sosyalizm savunusu mecburen kendi ahlakını içinde taşıyacaktır.

"Tam da Marksizm... toplumsal-tarihsel bir teori olarak, etik bakış açısını mutlaka dışlaması gerektiği için, bizim görüşümüzce, sosyalizmin temeli ve meşruiyeti açısından, sosyalist fikirlerin tarihinin,

//

Vorlander'in cevabı, sosyalizmin etiğe ve ahlaki söyleme karşı çıkışında bile bu etikten, sezgisel, mantıksal ve tarihsel olarak uzak olamayacağı şeklinde. Bu yaklaşıma göre herhangi bir sosyalizm savunusu mecburen kendi ahlakını içinde taşıyacaktır.

//

“ Kautsy'nin yaptığı burjuva paradigması (genel oy hakkı) ile sosyalistleri yargılamaktı. Kautsy, Lenin ve Troçki'nin yöntemini “ahlaki bir felaket” olarak nitelendiriyordu ve Avrupalı sosyalistleri buna karşı uyarıyordu. Lenin ve Troçki'nin tasfiyesinden sonra Stalin de yine ulus-devlet paradigmasını başka şekilde sürdürdü. Sonuç önce Hitler faşizmini ve sonra Rus İmparatorluğu idealini dünyaya miras bırakmak oldu.”

hatta sosyalist pratiğin ayrılmaz bir unsuru olan bu tamamlayıcı bakış açısının dikkate alınması daha da temel bir önem taşımaktadır. (Vorlander, 1921, Kant und Marx) (13)

Bir eleştirel söylem kapitalist toplumu, kültürünü, hukukunu, devleti, egemen ahlakı eleştirirken, bir başka ahlak açıkça veya gizlice önermek durumundadır. Yukarıda, bir araştırma programı olarak Marksizm'in toplumsal yaşama pratik müdahaleye dayandığını ve kuramı ile bir değer içerdiğini ifade ettim.

ARAÇLAR VE AMAÇLAR SORUNSALI

Kurucu Marksistlerden bu yana – mahkum edilmiş farklı itirazlar olsa da – egemen görüş, sosyalist devrim için güce başvurmanın zorunlu olduğu ve bu “zor”un ahlak tartışması dışında olduğu yönünde. Belirttiğimiz gibi bu kabul tartışmalar içinde gelişmiştir ve farklı yaklaşımlar olmuştur. “Örneğin, Emma Goldmann'ın ‘ona ulaşmak için kullanılan araçlar, ulaşılmak istenen amaçlar’la ruh ve eğilim olarak özdeş olmadıkça’ bir özgürleşme etkeni olarak hiçbir devrim başarılı olamaz” şeklinde safiyane görüşler söz konusuydu (Lukes). Bu fikri benimsemeyen Rosa Luxemburg, zora başvurmaktan kaçınılamayacağını söylese de, bunun norm haline gelmesini tehlike olarak ifade etmekteydi.

“Tehlike, [Lenin ve yoldaşları] zorunluluğu bir erdem haline getirdikleri, bu ölümcül koşulların kendilerine dayattığı bütün taktikleri eksiksiz bir teorik sistemmiş gibi dondurmayı, hatta bunları bir sosyalist taktikler modeli olarak uluslararası proletaryaya tavsiye etmeyi istedikleri zaman başlar.” (14)

Luxemburg'a göre eldeki gücün bu şekilde kullanılması bazı sorunların çözümüne çare olsa da, bir sosyalizm kuruluşu için gerçek kaynak olan “kitlelerin engellenmemiş politik enerjik politik yaşamını” kurutacaktır. Benzeri görüşleri Kautsy de ifade etmiştir. Ancak o Lenin ile sosyalist devrim konulu bilinen (15) tartışmaları nedeniyle ortaya çıkan durumu kendi haklılığı olarak görüyordu. Bu anlamda Luxemburg ile çok farklı konumda değerlendirilmeli. Kautsy'nin yaptığı burjuva paradigması (genel oy hakkı) ile sosyalistleri yargılamaktı. Kautsy, Lenin ve Troçki'nin yöntemini “ahlaki bir felaket” olarak nitelendiriyordu ve Avrupalı sosyalistleri buna karşı uyarıyordu. Lenin ve Troçki'nin tasfiyesinden sonra Stalin de yine ulus-devlet paradigmasını başka şekilde sürdürdü. Sonuç önce Hitler faşizmini ve sonra Rus İmparatorluğu idealini dünyaya miras bırakmak oldu.

Bu yaklaşıma karşı Troçki, “Onların Ahlakı Bizim Ahlakımız” adlı broşür ile çok net cevaplar vermiştir. Troçki, yalansız ve şiddetsiz bir toplumun sınıfsız bir toplum ile mümkün olduğunu hatırlatır. Dinler ve sınıflı toplum öldürmeyi yasaklar ama savaş zamanlarında on binlerce insanın öldürülmesini yüceltir der. “Devrimin

kendisi sınıflı toplumun ürünüdür ve zorunlu olarak onun izlerini taşır” (16) diyerek araçları amaca yedirir.

Peki bu araçları kullanmada güç oyununun gerektirdiklerini yapmanın sınırı ne idi? Bir devrimci ahlakın temeli nasıl atılacaktı? Bu zafer sonrasına havale edilecek bir konu muydu? Lukes, Dewey ve Serge'nin Troçki'nin fikirlerine yaklaşımı üzerinden bu konuyu tartışıyor. Serge, Stalin egemenliği döneminde rejimin gazabını tecrübe ettikten sonra “amacın araçları haklı çıkardığı düşüncesi gerçek dışı, bin kere gerçek dışıdır” ifadelerini kullanıyor ve bazı ilkeler öneriyordu. Troçki, bu konudaki yazılarının ve Bolşevik devrimin ahlak konusunda Stalinizm'in tohumlarının atılmış olduğu fikrine şiddetle karşı çıkıyor.

Ahlak, bir olmayış haline karşılık olarak ortaya çıkmaktadır (bkz. Diyalektik yazılarım). Bu kapalı bir toplulukta ilkeler ve kurallar olur. Ulus-devlet sınırlarında ahlak ve güven ile yürütülemeyecek tüm ilişkiler hukuk adı altında tanımlanır ve mümkün olduğunca az yoruma izin verecek şekilde detaylandırılır. Devrimci liderlerin (Lenin ve Troçki) savunusu, düzen durumunun ahlakı ve hukuku ile savaş durumu yargılanamayacağı yönündedir. O olmayışı dolduran her şeyin buharlaştığı başka bir kimya istediği dönemlerdir bunlar. Troçki, şu ifadeleriyle bunu anlatır:

“Ahlakçı öküzin favori yöntemi devrimin ve gerici hareketin davranış biçimlerin özdeşleştirmekten ibarettir. Yapısal benzeşimler (analogie) yaparak başarır bunu. Çarizm ve Bolşeviklik ikiz olur bir den. Aynı biçimde faşizm ve komünizmde de ikizlik keşfedilebilir. Katoliklik veya Cizvitlikle komünizmin ortak karakter özelliklerinin listesi de çıkarılabilir. Hitler ve Mussolini'ye gelince, onlarda yine aynı yöntemi kullanarak gösterdiler ki liberalizm, demokrasi ve Bolşeviklik aynı “habis” hastalığın değişik belirtilerinden başka bir şey değildir. Stalinizmin ve Troçkizmin “temelde özdeş” oldukları düşüncesi en çok bugün rağbet görüyor. Liberaller, demokratlar, Katolik bağnazlar, idealistler, pragmatistler, anarşistler ve faşistler bu düşünce etrafında birleşiyor.”(17)

Ancak, devrimler son derece kararsız dönemlerdir. Bu nedenle “çalışmaya”, – Rosa Luxemburg'un belirttiği anlamda – geçici araçların ilkeler olması tehlikesine hep açıktırlar. Bu topluma ait gerçekliğin tüm yönleriyle adeta ortaya döküldüğü, insanların, grupların güç oyunlarının ve belirsizliğin zirvede olduğu dönemlerdir ve konumuza ilişkin bir ilkeler bütünü belirlemek çok güçtür. “Olağan” veya güç dengesinin egemenler dışında faillelere izin vermediği durumlarda da, bu ekstrem dönemde ahlaka yaklaşıldığı gibi yaklaşılması başka bir anakronizm olacaktır. Bunun ötesinde, “iyi”, “yüce” gibi yargıların araçsal anlamı dışında kuramsal bir karşılığı yoktur. Kendini feda kritik bir dönemde çok anlamlı olabileceği gibi, 10 Ekim Ankara mitingine saldıran bir cihatçı fedainin hayatla kurduğu temsili anlam dünyası, 10 Ekim'de ölenler için hiçbir şey ifade etmediği gibi bir düşman eylemidir. Stalin döneminin kötü

“

Ahlak, bir olmayış haline karşılık olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapalı bir toplulukta ilkeler ve kurallar olur. Ulus-devlet sınırlarında ahlak ve güven ile yürütülemeyecek tüm ilişkiler hukuk adı altında tanımlanır ve mümkün olduğunca az yoruma izin verecek şekilde detaylandırılır. Devrimci liderlerin savunusu, düzen durumunun ahlakı ve hukuku ile savaş durumu yargılanamayacağı yönündedir.

//

Yukarıda ahlaka ilişkin söylediklerimiz ve söylemediğimiz sorunların kaynağı ve çıkış yolu genel hatlarıyla bu yapısal dönüşümdedir. Bu dönüşümleri beklemeye asla zamanı olmayan tüm bu toplumsal sistem için içsel olarak ilişkili ekolojik dengenin korunması bugün ve sonrası için ahlaki bir standarttır. Bu dönüşüme katkı ahlaki bir seviyedir. Ancak, tarihsel olarak oluşmuş kapitalist ilişkilere ait ahlak ile toplum olmaya dair ortak yanları olsa da farklılığı teslim edilmeli, onun değeri ile yargılamaya karşı uyanık olunmalıdır.

bir oyun gibi kurulan mahkemelerinde Bolşevik önderlerin teslim veya dirayeti ancak sosyal psikolojinin veya bir edebi trajedinin konusu olabilecek şekilde “kendini yargılaması” belli dönem, belli koşullar ve belli çıkar grupları için anlam taşısa da bir kuram için ancak inceleme nesnesi olabilir. Ancak devrimci bir ilahiyat teorisi ile anlam kazabilecek durumlar vardır ki, pratik ahlak o durumda koşulların belirlediği sınırlar içinde anlam ifade eder. Bu durumda kuramsal karşılığı olan, “iyi”, “yüce” gibi değerler değil, onların anlam kazandırdığı değer dünyasının dönüştüreceği toplumsal ilişkileridir.

Sonuç olarak;

Eylemin kullandığı araç haricinde, amacına göre değerlendirilmesi (yargı içerecek şekilde) başarılı olup olmaması ile ilgilidir. Kısa veya uzun vadede yargılanabilir, yüceltilebilir. Bu taktik ve uzun vadede stratejik amaca varılması ile ilgili, değerlendirmeyi kimin yaptığı ile ilgilidir. Uzun ve kısa vade belli zaman dilimini ifade etmez, zaman bu anlamda yanıltıcı bir nosyondur.

Marx, Feuerbach üzerine 6. tezinde, “insanın özünün her bir bireyin doğasında olan bir soyutlama değil, gerçekliği içinde sosyal ilişkiler bütünü” olduğunu ifade eder. İnsana ait verili bir ahlaki öz yoktur. Eleştirimizin temeli asla ahlaki olamaz, insanlar arasındaki eşitsizliği, adalet sorunlarını yaratan zorunlu ilişkilerin yani yapının dönüşmesi gerekmektedir. Bu noktada “yapı iyileştirilmelidir, bu yeter” diyen ile “yapı tamamen değişmelidir” diyenin değerleri farklı olacaktır. Bir kurtuluş imkanının sosyalist dönüşümde olduğunu söylüyoruz. Eşitsizlik kaynaklı sorunların çözümü böyle bir yapısal dönüşüm sonucu oluşacak sosyalist ortak akıldadır. Yukarıda ahlaka ilişkin söylediklerimiz ve söylemediğimiz sorunların kaynağı ve çıkış yolu genel hatlarıyla bu yapısal dönüşümdedir. Bu dönüşümleri beklemeye asla zamanı olmayan tüm bu toplumsal sistem için içsel olarak ilişkili ekolojik dengenin korunması bugün ve sonrası için ahlaki bir standarttır. Bu dönüşüme katkı ahlaki bir seviyedir. Ancak, tarihsel olarak oluşmuş kapitalist ilişkilere ait ahlak ile toplum olmaya dair ortak yanları olsa da farklılığı teslim edilmeli, onun değeri ile yargılamaya karşı uyanık olunmalıdır. Söz konusu eşitsizlik ilişkileri ekonomik eşitsizlik gibi, ulus-devletler arasında ve sınırlar içinde de başka eşitsizlikler üretmektedir, ırkçılık, etnik ayrımcılık gibi. Bunlara karşı olmak ahlaki bir standarttır. Tüm bu değişim ihtiyacına dönük, entelektüel faaliyet ve adanmış politik pratik bir zorunluluktur.

[1] I. Kant, “What is Enlightenment” akt. Kojin Karatani, Transkritik, Metis Yay. Çev. Erkan Ünal – 2008 s.134.

[2] Kojin Karatani – Transkritik, Metis Yay. Çev. Erkan Ünal – 2008 s.134.

[3] Kojin Karatani, Transkritik, Metis Yayınları, çev. Erkan Ünal, 2008, s. 151

[4] Karatani, Age. s.152 alıntının devamı şu şekildedir: Teyit etmek için şunun altını çizmek istiyorum: Söz konusu açıklama, ahlakın haz/hoşnutsuzluk gibi duygulara eşlik ettiğini reddetmek değildir ve bizatihi ahlakın duygulara karşı olduğu anlamına da gelmez. Kant aksine, ahlaki doğruluk uğruna başka byutları feda eden o inatçı ahlakçılara serzenişte bulunuyordu. Kant'a göre ahlak son kertede iyilik ya da kötülük meselesi değil, özgürlük meselesiydi. Özgürlük olmasa, iyi ya da kötü olmazdı. Özgürlük, erk olmakla eşanlamlıdır.”

[5] Immanuel Kant – aktaran Karatani Age.s 154

[6] Karatani, Age. s.156

[7] Karatani, Age. s.157

[8] Karatani, Age. s.172

[9] Steven Lukes, Marksizm ve Ahlak çev. Osman Akınhay 1998 Ayrıntı Yayınları s.17

[10] Steven Lukes, Marksizm ve Ahlak çev. Osman Akınhay 1998 Ayrıntı Yayınları

[11] Alıntı Age. s.43 Lenin, V.İ – Komsomol Kongresi konuşması

[12] Age. s.46

[13] Alıntı Age. s.34

[14] Rosa Luxemburg – Rus Devrimi Üzerine Broşür, 1918, alıntı Lukes Age. s.139

[15] Kautsky sosyalizme işçi sınıfının geliştiği koşullarda parlamenter yollarla geçilmesi gerektiğini söyleyen determinist ilerlemeci bir anlayışa sahipti. Lenin o dönemde Kautsyk ile yaptığı polemiklerde sert dille yargılamıştı. Kautsky bu tartışmada gelişmelerin kendini haklı çıkardığını iddia etse de, gerçeklik öyle değildir. Hatta 1930'lara varıldığında Kautsk ve onun gibi düşünenlerin yanılışı iyice ortaya çıktı.

[16] Lev Troçki – Onların Ahlakı Bizim Ahlakımız, Özne Yayınları, çev. Sertaç Canbolat, 2000

[17] Troçki, Age

Devlet, iktidar ve Kürtler

Suriye'deki Kürt hareketinin tasfiye edilmediği ve diplomatik olarak korunduğu bir tarihsel uzam, Türkiye'nin Kürtlere karşı mücadelesinde elini zayıflatacak bir pırıltı taşıyor. Bütün bunlarla birlikte HDP parlamenter anlamda Türkiye siyasetinde kendi gövdesini koruyor.

KUTLU TUNCEL

Suriye'de Kürtler, federalist bir Suriye programı üzerinden olmasa bile bir özerklik tasarısıyla –anlaşmasıyla– birlikte geleceğini koruyacak gibi görünüyor. ABD ordusunun bölgeden çekilmesi kararının ardından yükselen aceleci telaş ve kaygıyla inşa edilmiş birtakım söylemlere karşı, PYD'nin Suriye'deki varlığı ile ABD "müttefikliği" arasında pratik ya da teorik cendereye atfedilen zorunlu bir illiyet bağının olmadığını hatırlatalım: Kürtler ile ABD'nin diyalogu zorunlu konjonktürel ekipmanlar aracılığıyla ve sayesinde şekillenmişti, ancak PYD'nin savaşın başında ABD'den bağımsız olarak roller üstlenmeye başladığını unutmamamız gerekiyor. Kürtlerin Esad'dan ayrı stratejiler kurmalarının ve PYD'nin bağımsızlığının sebebi, ABD'nin kışkırtmaları falan değil, Suriye'nin Baasçı kötü sicili. ABD'nin iç savaşın başında sahaya "sürdüğü" güç, öncelikle Kürtler değil, ÖSO'ydu. Periyodik olarak ÖSO'nun dağılması ya da gerilemesinin ardından ABD Kürtler'e destek

15 OCAK 2019

vermeye başladı ve bu desteği şimdiye dek sürdürdü. Önümüzdeki pozisyonda, Türkiye'nin baskıları ve Esad'a karşı verili aktörlerin Esad'ı deviremeyeceğinin anlaşılmasının ardından Kürtler'in ABD için Türkiye karşısında ikinci sınıf bir müttefik olabileceği bu noktadan öngörülebilir bir sonuç. Ancak Türkiye'nin ABD onayıyla YPG'yi Suriye'den temizlemesi bu çerçevede olası değil. Nihayetinde Esad'ın düşmeyeceği belli olduğunda ve IŞİD'in çoğu yerde alan kaybetmesiyle birlikte Kürtler'in Suriye'de ellerinde bulundurdıkları topraklar genişlediğinde, Türkiye ancak o zaman ABD-Kürt diyalogunu tekrar kesintiye uğratabildi. ABD askerlerinin bölgeden çekilmesi, şu anda Rojava'nın Türkiye'ye karşı korunmasız kalması için gerekli şartları sağlamıyor. Birincisi, AKP Suriye'deki bölgelere yerleşebilmek için günden güne zayıflayan ÖSO'yu kullanmak zorunda: Ancak cihatçıları kullanabilmesi için Rusya'yı ikna edebilmesi imkansızca yakın. İkincisi, "Fırat'ın doğusu"na saldırmak gibi bir plan, YPG'nin askeri varlığının toptan imhasını ve Suriye'de geniş bir alanda savaşmayı öngörüyor. Bu hareketin askeri olarak başarılı olabileceği şüpheli olması bir yana, uzun vadeli bir savaş planında Türkiye'deki plebisiter demokrasinin nesnel olarak krize girebilme ihtimali söz konusu: geniş bir saha ve uzun vadeli bir savaşın ekonomik olarak nasıl fonlanacağı gibi ampirik sorunların ötesinde, nihayetinde TC ve ÖSO'nun bölgede, Esad karşısında istikrarlı olarak nasıl kalabileceği ve gerçekten ne kazanacağı büyük bir boşluk. Bu noktada Suriye'deki iç savaşta Türkiye'nin saldırgan politikalarının maddi olarak sonuna geldiğini saptayabiliriz.

Bu, aynı zamanda, Ortadoğu'daki Türkiye'nin desteklediği İhvan hükümetlerinin teker teker düşmesiyle, AKP'nin uygulayabileceği bir bölge politikası kalmadığını hatırlatmalı. Davutoğlu'nun 2016'da hükümetten çekilmesi, neo-Osmanlıcı jingoist stratejinin kendisini tasfiye edeceğine ilişkin ilk emareleri taşıyordu. Davutoğlu hem içeride hem dışarıda Kürt düşmanlığının ve Türkiye devletinin yayılcılığının en uzun çizgisini belirtiyordu, ancak Türkiye'deki iktidar kompozisyonu 2016 gibi erken bir tarihte bu türden büyük bir programa kalkışamayacağını fark etti veya fark etmek zorunda kaldı. 2002'den beri Türkiye'de global piyasalarla bütünleşme ve bağımlılık ilişkilerinin derinleşmesini birlikte getiren kalkınma, 2000'lerin neredeyse sonlarından itibaren yatırım alanlarının ve sermaye ihracının Ortadoğu'ya kaydırılmasıyla birlikte var oldu. Erdoğan, büyük burjuvazi ile alt sınıfların hegemonik olarak birleşmesinin yeni emperyalist yüzü olarak bunu çok kolay bir şekilde başarıyordu: Alt sınıfların görece olarak zenginleşmesi, zorunlu tüketim mallarına ilişkin alım gücünde sanal bir rahatlama ve burjuva fraksiyonlarının saldırgan eğilimlerinin gerçekleştirilmesi. İşçi haklarının ya da örgütlenmeleri tasfiye edildi. Ancak şu bizim yanlış bilinçlenmiş proleterimiz, elindeki cılız işçi haklarının ve örgütlenmelerinin zaten bu haliyle kalıcı olarak ona hiçbir şey getirmediğini biliyordu. Türkiye'nin Ortadoğu'daki emperyalist yayılması, işçi örgütlenmelerinin tasfiyesiyle birlikte geliştikçe, mutlak olarak fakirleşse bile görece olarak zenginleşebileceğini Türk proleterine kesin deneyimlerle göstermişti. Şimdi, bu emperyalist

//

Davutoğlu'nun 2016'da hükümetten çekilmesi, neo-Osmanlıcı jingoist stratejinin kendisini tasfiye edeceğine ilişkin ilk emareleri taşıyordu. Davutoğlu hem içeride hem dışarıda Kürt düşmanlığının ve Türkiye devletinin yayılcılığının en uzun çizgisini belirtiyordu, ancak Türkiye'deki iktidar kompozisyonu 2016 gibi erken bir tarihte bu türden büyük bir programa kalkışamayacağını fark etti veya fark etmek zorunda kaldı.

//

yüzün ve hegemonik gelişimin sapmaya uğradığını, hayli hayli çökmeye başladığını görmemiz gerekiyor. Evet, Türkiye’de rejimin ürettiği yoğun bir kitle mobilizasyonu var ve hâlâ Erdoğan’ın anlattığı serencama inanılıyor; öte yandan AKP’nin düşmesi gibi bir olayı, sıradan bir hükümet partisinin iktidarı devretmesi olarak düşünemeyiz: Rejimin yarattığı politik mitoloji, Kemalizm’in neredeyse yarım asırdan fazla sürede yaptığını haydi haydi geçti (yoksa yerine geçti mi demeliyiz?). Ancak, Erdoğan’ın kişisel karizmasını düşünürken bunun otoriter bir aurayla şekillendiğini ve sınıfsal bir bireşimin kristal hali olduğunu akıldan çıkarmamalıyız. Bu sınıfsal bireşim iflas etmiş, burjuva fraksiyonları arasındaki güreş toptan bir burjuvazinin iç savaşına dönüşme riski taşıyorsa, Erdoğan’ın “milletin adamı” karizması için de çanlar çalıyor demektir. Plebisiter demokrasi ve kitle mobilizasyonuna dayanan faşizm, kendisini bir askeri diktatörlüğe döndürmeyi deneyebilir ve bunu deniyor da: Son anayasal değişiklik hükümet konfigürasyonunun kendisini yapısal olarak kaydetmesini sağlamak üzere geliştirdiği bir refleksi; yürütme gücündeki inanılmaz artış ve siyasi tekelleşme, burjuvazinin fraksiyonlarının da kapitalist ritimlerde git gide tekelleştiğinin bir semptomu. Bu semptomun hastalık çizelgesini çıkarmak için, AKP’nin pasif devrim koşullarını düşünmemiz gerekiyor; fiziksel ve ekonomik araçlar bakımından alt sınıfların failliğinin bu tekelleşme analitiğinde nasıl soğurulacağı, iktidarın elindeki fiziksel güç araçlarını sistematik olarak nasıl yeniden üretebileceği ve sembolik yeniden üretim piyasalarını nasıl yeniden yapılandıracağı sorularının cevabı, ilk aşamada düşündüğümüz kadar doğrudan ve kolay cevaplara bizi götürmüyor. Öte yandan Türkiye’de üniter bir siyasi tekel ve apolitik parlamentarist ufuk, söylemsel ve kurumsal stratejilerle kendisini sağlamlaştırmaya çalışsa da, yönetici kastın fetiş karizmasını koruyabilmeleri için devrim-restorasyon diyalogunda sınıf üstü bir konuma geçmeleri gerekiyor: bu projenin gelip düğümlendiği yer Suriye ve Türkiye’deki politik Kürt varlığının temizlenmesi.

Rojava’da anayasal anlamda özerkliği garanti edilmiş ve Batı ittifakına kapalı bir şekilde bağlı kalması gereken Türkiye’yi Esad-Rusya’nın da desteklemesiyle sürekli olarak rahatsız edebilecek olası bir Kürt gücü, bu türden bir temizliğin mümkün olmadığını gösteriyor. PYD’nin elinde toptan bir devrimci alternatifin olmadığı açık, sol bir iktidarın gündelik hayata işlenmesi ve bölgede status quo’nun dağılma eşliğini gerilimli bir şekilde yükselmesinden başka, orta vadeli olarak kaydedebileceği bir şey şimdilik görünmüyor. Kapitalist sistemin görelî çıkarlarının aşırı çatışması ve üretebileceği kaos ihtimali olmaksızın, böyle bir total devrimci eğilim hiçbir grup açısından fiziksel olarak mümkün de değil. Gene de status quo, en azından Türkiye’nin gittikçe içine çekildiği platformun zayıflatılması anlamında, zayıflatılabilir. Suriye’deki Kürt hareketinin tasfiye edilmediği ve diplomatik olarak korunduğu bir tarihsel uzam, Türkiye’nin Kürtlere karşı mücadelesinde elini zayıflatacak bir pırıltı taşıyor. Bütün bun-

“
 Önümüzde tek bir yol
 var: Politik radikalizmin
 ilerlemesi gereken ve
 muhtemel şafağında
 Türkiye’deki bütün
 gerici güçlere karşı
 Kürtlerin hegemonik
 öznelliğinde gelişen bir
 madunlar hareketinin
 diyalektik momenti
 olmayı becerebilmek.”

larla birlikte HDP parlamenter anlamda Türkiye siyasetinde kendi gövdesini koruyor. Dokunulmazlıkların kaldırılması ve AKP-MHP(-CHP) ittifakının saldırıları karşısında bu gövde, defansif bir mevziye çekildi. Türkiye’deki devlet idaresinin açık seçik bir krize sürüklendiği bu uğrakta, HDP’nin parlamenter olarak geri çekilme taktiği, iki şekilde değiştirilebilir: ya Türkiye’deki toplumsal muhalefetin aktif bir öznesi olmayan diğer güçlerle bağ kurarak ya da Rojava üzerinden derinleşen bir savaşın ateşkes masasını kurma sözü vererek. 7 Haziran sonrasında Türkiye’deki burjuva demokrat veya sosyalist öznelerin herhangi bir şekilde başarılı bir siyasi yol izleyemediğini gördük. TKP, ÖDP vd. CHP’nin menzilinden çıkamazken CHP de git gide AKP’nin otoriter alanının içine doğru çekildi. Burada türlü itirazlar ya da HDP’ye dair incelikleri ustalıklı kurtarılmış latent-nasyonalist eleştiriler yükselir. Hatırlatmamız gerekir ki, siyaset, Lenin’in de dediği gibi, milyonlarla yapılır; HDP’nin dışındaki sol yapılar, siyaseten bir özne değildir ve iradeci bir müdahaleyi gerçekten sergileme koşulları yoktur. Sonuç olarak, HDP dışı muhalefetin verili halde başarılı bir iktidar mücadelesi vermesi imkanı yok. HDP de bunu süregelen haliyle tek başına yapamaz. Ancak ekonomik olarak zora giren ve elindeki sınıf fraksiyonları haritasını analitik olarak tutamayacak bir iktidar, muhalefetin bütün dirençsizliğine rağmen gene de zordadır. AKP tarihin bu saatinden itibaren MHP’nin geometrik ağırlığı karşısında göreci olarak zayıflamaktan ve bu zayıflamayı mümkün olduğunca yavaşlatmaktan başka bir şey düşünemez. Öyleyse geriye ikinci ihtimal kalıyor, yani bir ateşkes masası kurmak ve böylelikle Türkiye genelinde örgütlenme hakkını yeniden kazanarak. Bu noktada 2010’da burjuva demokrat söylemde parlayan ve parlamenter olarak sürekli genişleyen AKP’nin karşısında değil, yanında olmayı tercih eden Kürt hareketi, tıpkı AKP’nin Suriye için herhangi bir ateşkes ya da doğrudan bir pazarlık şansını pragmatik bir art niyetle kullanmayı deneyeceği gibi, güçlerini geliştirmek için geçici bir aralık olarak kullanacaktır. Burada artık HDP’nin kriminalize edilme siyasetinin de kendini tükettiği hatta varıyoruz. Önümüzde tek bir yol var: Politik radikalizmin ilerlemesi gereken ve muhtemel şafağında Türkiye’deki bütün gerici güçlere karşı Kürtlerin hegemonik öznelliğinde gelişen bir madunlar hareketinin diyalektik momenti olmayı becerebilmek.

Almanya'daki Yeşiller: Periferiden merkeze giden yol

Yaklaşık iki hafta önce yapılan Baviera Eyalet Parlamentosu seçimlerinde Yeşiller (Bündnis 90/Die Grünen – Birlik 90/Yeşiller) yüzde 17,5 oy alarak en büyük başarılarından birini gerçekleştirdi. Önümüzdeki pazar günü de Hessen eyaletinde yapılacak seçimlerde anketler Yeşiller'in yine çok başarılı olacağını, hatta yeni başbakanın dahi Yeşiller'den çıkabileceğini gösteriyor. Bu amaçla, bu yazıda Yeşiller'in 1970'li yıllardaki kuruluşundan günümüze kadar geçirdiği evreler incelenip partinin güncel başarısının nedenleri değerlendirilmeye çalışılacak.

TAMER İLBUĞA

1970'li yılların Batı Almanya'sı birçok açıdan önemli toplumsal dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. 1960'larda Nazizm'e bulaşmamış yeni bir kuşak genellikle üniversite öğrencisi olarak politik sahneye çıkmış ve dünyanın başka birçok yerinde olduğu gibi 68 öğrenci hareketi olarak önemli toplumsal dönüşümlerin önünü açmış, ancak bu hareketi tek bir birleşik politik örgütlenmeyle devam ettirememiştir. Bu süreçte Willy Brandt'ın 1969'da başbakan seçilmesi ve sosyal-liberal hükümetin hem iç hem dış politikada (Ostpolitik) birçok alanda reform politikası izlemesi SPD'yi geniş kitleler tarafından benimsenen bir par-

ti haline getirmiştir. Ancak 1974'te Brandt istifa etmiş ve yerine Helmut Schmidt geçmiştir. Schmidt'in başbakan olmasıyla birlikte, parti içindeki güç dengesinin sağa kaymasının da önü açılmıştır. Bu sağ eğilim parti içinde daha sonraları da devam etmiştir. Bu dönemde SPD hem gittikçe derinleşen ekonomik krizden (stagflasyon) hem de "yeni sosyal hareketler" in güçlenmesinden dolayı baskı altına girmiş ve toplumun bu kesimi tarafından artık benimsenmemeye başlanmıştır. Böylece de SPD'nin solunda yeni bir oluşumun önü açılmıştır.

Kendilerinin artık klasik sol örgütler tarafından temsil edilmediklerini düşünen "yeni sosyal hareket" bileşenleri özellikle barış, çevre ve kadın hakları konusunda ortak ve birleştirici bir perspektif benimsemişlerdir. Bu oluşum içinden de bölgesel düzeyde yeni inisiyatifler ve yeni gruplar ortaya çıkmıştır. Bu grupların "parlamento dışı muhalefetin" karşı karşıya kalınan büyük sorunların çözümü için yeterli olmadığına olan inançları ve dolayısıyla sistemi içeriden, bir diğer ifadeyle, parlamenter yoldan değiştirmenin gerekli olduğuna ilişkin bilinçlenmeleri 70'lerin sonuna doğru gelişmeye başlamıştır. 1977'den itibaren kurulan bu inisiyatiflerden biri olan "Bremen Yeşiller Listesi" ilk kez 1979'da yüzde 5.1 oy alarak Bremen Eyalet Parlamentosu'na girmeyi başarmıştır.

Bölgesel düzeyde kurulan bu farklı gruplar 12/13 Ocak 1980'de Karlsruhe kentinde federal düzeyde bir Yeşiller Partisi'nin kurulmasını kararlaştırmışlardır. Bu dönem Yeşiller içinde örgütlenen aktivistlerin çoğunun sol eğilimli olması, Yeşiller'in bir bütün olarak sol bir proje olduğu anlamına gelmemelidir. Partinin kuruluş aşamasında sayıları azımsanmayacak bir grup aktivist, doğanın bir "yaratılış" olduğunu ve insan tarafından kirletilmemesi gerektiği görüşüne sahiptiler. Bu muhafazakâr kanat günümüze kadar partide yerini korumaktadır. Diğer taraftan aşırı milliyetçilerden oluşan başka bir grup ise "Alman kanının ve toprağının" kirletilmemesi yönündeki görüşlerini Yeşiller çevresine adapte etmeye çalışsalar da partinin sola kaydığını belirtilerek erken bir dönemde partiden ayrılmışlardır.

SİSTEMİ İÇERİDEN DEĞİTİR(EME)MEK

Yeşiller 6 Mart 1983'te sistemi içeriden değiştirme yolundaki ilk başarılı adımı attı. Partinin temel ilkeleri olan dış politikada şiddete karşı olmak, ekoloji, sosyal adalet ve taban demokrasisi vizyonuyla oyların yüzde 5.6'sını alarak Federal Parlamento'ya girmeyi başardılar.

Partinin siyasi stratejisi kuruluşundan itibaren iki büyük grup arasındaki güç dengesine göre şekillenmiştir. "Realistler" olarak tanımlanan birinci grup, sistemin değiştirilebilmesi için mutlaka hükümete girilmesini ve bunun için de gerekirse partinin hedeflerinden taviz verilmesi gerektiğini savunurken, "fundamentalist-

//

Yeşiller 6 Mart 1983'te sistemi içeriden değiştirme yolundaki ilk başarılı adımı attı. Partinin temel ilkeleri olan dış politikada şiddete karşı olmak, ekoloji, sosyal adalet ve taban demokrasisi vizyonuyla oyların yüzde 5.6'sını alarak Federal Parlamento'ya girmeyi başardılar.

//

//

Ancak Helmut Kohl'un kararlı bir şekilde Doğu Almanya'nın Batı Almanya'ya katılması yönündeki politikasına ne SPD ne de Yeşiller karşı durabildi. Bu süreç aslında bir Doğu ve Batı Almanya birleşmesinden ziyade Doğu Almanya'nın Batı Almanya tarafından yutulması olarak görülmelidir. Çünkü sistemli bir şekilde Batı Almanya tarafından Doğu Almanya'da sosyalizmin 's'sinin kalmaması için radikal bir sosyo-ekonomik dönüşüm gerçekleştirildi.

//

ler" olarak nitelendirilen ikinci grup ise solu temsil etmekteydi. Fundamentalistlere göre parlamentonun içinde ve dışında muhalefet yapmak gerekliydi. Bunun için ayrıca ilkelerden taviz verilmemeli ve hükümet ortaklığından da uzak durulmalıydı. Bu kanadın eko-sosyalistlerden oluşan bölümü 90'ların başında partiden ayrıldı. Böylece de partideki üstünlük kalıcı bir şekilde "realistler" kanadına geçmiş oldu.

Yeşiller'in ilk kez 1985'te Hessen Eyaleti'nde SPD'nin küçük ortağı olarak hükümete girmesi ve Joschka Fischer'in çevre bakanı olması hem parti açısından hem de toplumsal boyutuyla parti için bir dönüm noktası olmuştur.

Ocak 1987'de yapılan Federal Parlamento seçimlerinde Yeşiller oylarını yüzde 5.6'dan yüzde 8.3'e çıkararak siyaset sahnesinde geçici bir oluşum olmadıklarını göstermiş oldular. Bu başarının nedenlerinden biri de Nisan 1986'da meydana gelen Çernobil nükleer felaketi idi. Tam da Yeşiller'in her zaman söylediği gibi nükleer santrallerin ne kadar tehlikeli olduğu sadece teorik bir argüman olmaktan çıkmış, Ukrayna'dan Almanya'ya gelen bulutların radyasyon taşıyan yağmuru altında ıslanmamak için binbir çaba harcayan insanların bilincine girmişti.

İKİ ALMANYA'NIN BİRLEŞMESİ

1989/1990'da Gorbaçov'un 'perestroyka' ve 'glasnost' politikalarının sonucunda Doğu Bloku'nun çözülmeye başlaması, iki Almanya'da da her şeyi kökten değiştirmeye başladı. Doğu Almanya'da geniş anlamda Yeşiller hareketi sistemin dönüşümünü isteyen gruplar arasında çok önemli bir role sahipti ve birçok konuda tartışmaları belirleyici konumdaydı. Batı Almanya'daki Yeşiller ise uzun süre Helmut Kohl hükümetinin istediği birleşmeyi reddetti ve iki ayrı devletin devam etmesi yönünde pozisyon aldı. Ancak Helmut Kohl'un kararlı bir şekilde Doğu Almanya'nın Batı Almanya'ya katılması yönündeki politikasına ne SPD ne de Yeşiller karşı durabildi. Bu süreç aslında bir Doğu ve Batı Almanya birleşmesinden ziyade Doğu Almanya'nın Batı Almanya tarafından yutulması olarak görülmelidir. Çünkü sistemli bir şekilde Batı Almanya tarafından Doğu Almanya'da sosyalizmin 's'sinin kalmaması için radikal bir sosyo-ekonomik dönüşüm gerçekleştirildi.

3 Ekim 1990'daki "birleşmeden" iki ay sonra yapılan ilk Federal Parlamento seçimleri sol açısından hayal kırıklığı ile sonuçlandı. Yeşiller'in "Herkes Almanya'yı konuşuyor, biz iklimi konuşuyoruz" sloganıyla başlattıkları seçim kampanyaları ise, siyasi iklim ve birleşmeden dolayı yaratılan milliyetçi ortamın çevre konularını arka plana atması nedeniyle başarılı olamadı. Böylece de Batı Almanya Yeşiller'i yüzde 5 barajının altında kalarak parlamentoya giremezken, Doğu Almanya'da Yeşiller/Birlik 90

Partisi oyların yüzde 6'sını alarak sekiz milletvekili ile parlamentoya girmeyi başardı. 1993 yılında ise daha önce birleşen Batı ve Doğu Almanya Yeşiller'i Birlik 90 ile birleşerek günümüzde de devam eden Birlik 90/Yeşiller Partisi'ni oluşturmuş oldu. Birlik 90/Yeşiller Partisi 1994 seçimlerinde yüzde 7.3 ile parlamentoya girdi ve günümüze kadar bütün seçimlerde yüzde 5 barajını geçmeyi başardı.

1998 SPD-YEŞİLLER HÜKÜMETİ

1998'e geldiğinde ise Almanya'da süregelen muhafazakâr-liberal dönemden sonra elle tutulur bir biçimde politika değişimi hissedilmeye başladı. 1998 Federal Parlamento seçimlerinde sol partiler (SPD yüzde 40.9, Yeşiller yüzde 6.7 ve PDS (şimdiki Sol Parti) yüzde 5.1) önemli bir başarı elde ettiler. İlk kez federal düzeyde Gerhard Schröder ve Joschka Fischer'in öncülük ettiği bir SPD-Yeşiller hükümeti kuruldu. Yeşiller grubu kuruluş tarihinden 15 yıl sonra sistemi içeriden değiştirmek için istedikleri fırsatı yakalasa da sistemin o kadar kolay değişmeyeceğini bu süreçte deneyimlemiş oldu.

Yeşiller, hükümette partinin kuruluşunda önemli olan dört ilke- den dış politikada şiddete karşı olmak ve sosyal adalet ilkesini radikal bir şekilde terk etti ancak ekoloji ve toplumsal reformlar konusunda ilkelerine büyük ölçüde bağlı kaldı.

Almanya'nın birleşme sonrası tekrar güçlenen bir "orta güç" olarak dünyada "sorumluluk üslenme" eğilimi ise 1999'da NATO'nun Yugoslavya'ya karşı yaptığı ve BM onayı olmadığı için uluslararası hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen saldırı savaşına katılmaları ile gerçekleşmiş oldu. Oysa Yeşiller 1995'te düzenledikleri parti kurultayında dış politikada şiddetin kullanılmasına ve dolayısıyla Alman ordusunun herhangi bir nedenle askeri müdahaleye katılmasına karşı çıktıklarını belirtmişlerdi. Bu karardan tam dört yıl sonra sistemi içeriden değiştirmek gibi bir sloganla ortaya çıkan pasifist bir partinin radikal bir biçimde nasıl dönüştüğünü herkes deneyimlemiş oldu. Parti tabanının ikna edilebilmesi için Joschka Fischer'in anti-faşist geleneğin "bir daha asla Auschwitz olmayacak!" sloganını kullanarak bir saldırı savaşını savunması, sonraki Almanya dış politikasının militaristleşmesine "uygun" ahlaki argümanları da sağlamış oldu.

Sosyal adalet konusunda Yeşiller SPD'nin "Ajanda 2010" olarak bilinen sosyal devleti dönüştürme/küçültme politikasına destek vererek, bu vizyonlarını da terk etmiş oldu. Ekolojik alanda Yeşiller 2000'de ileriki 30 yıl içinde nükleer santrallerin kapatılmasını öngören antlaşmanın imzalanmasını sağladı. Bu antlaşmaya yöneltilen bütün eleştirilere rağmen nükleer enerjinin toplumsal desteğinin azalmasına yaptıkları katkı, dünya çapında çok az örneği olan bir başarı olarak görülebilir.

//

Sosyal adalet konusunda Yeşiller SPD'nin "Ajanda 2010" olarak bilinen sosyal devleti dönüştürme/küçültme politikasına destek vererek, bu vizyonlarını da terk etmiş oldu. Ekolojik alanda Yeşiller 2000'de ileriki 30 yıl içinde nükleer santrallerin kapatılmasını öngören antlaşmanın imzalanmasını sağladı. Bu antlaşmaya yöneltilen bütün eleştirilere rağmen nükleer enerjinin toplumsal desteğinin azalmasına yaptıkları katkı, dünya çapında çok az örneği olan bir başarı olarak görülebilir.

//

Ayrıca SPD ve Yeşiller'in toplumsal reform alanında örneğin eşcinsellerin haklarının artırılması, Almanya tarihinde ilk kez bir göç yasasının yürürlüğe girmesi, Hitler döneminde zorla çalıştırılan işçilere tazminat ödenmeye başlanması, enerji vergisine ekolojik bir boyutun eklenmesi ve tarım politikasının daha bütüncül/ekolojik şekilde yeniden düzenlenmesi yönündeki çabaları da göz ardı edilmemelidir.

2005'te SPD-Yeşiller seçimlerde başarısız sonuçlar aldı. Yeşiller muhalefete geçerken, SPD Merkel'in başbakanlığında hükümet ortağı olarak yönetimde kalmaya devam etti.

YEŞİLLER'İN GÜNCEL EYALET HÜKÜMETLERİNE KATILIMI

Bununla birlikte, dikkat çekilmesi gereken bir konu da Almanya'nın federal bir yapıya sahip olması ve bu yapının da 16 eyaletten oluşmasıdır. Eyaletlerin kendi parlamentoları bulunmakta ve federal yasama sürecine de eyalet hükümetlerinden oluşan Federal Temsilciler Meclisi üzerinden katılmaktadırlar. Bu da federal hükümetin birçok önemli yasayı çıkarabilmesi için Federal Temsilciler Meclisi'nde de çoğunluğa sahip olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle eyalet hükümetlerindeki Yeşiller gibi görece küçük partiler de bu mekanizma sayesinde ulusal düzeyde kilit rol oynayabilmektedir.

Baden Württemberg Yeşiller-CDU Eyalet başbakanı Yeşiller'den

Berlin SPD-Sol Parti-Yeşiller

Bremen SPD-Yeşiller

Hamburg SPD-Yeşiller

Hessen CDU-Yeşiller

Rheinland-Pfalz SPD-FDP-Yeşiller

Sachsen-Anhalt CDU-SPD-Yeşiller

Schleswig-Holstein CDU-Yeşiller-FDP

Thüringen Sol Parti-SPD-Yeşiller Eyalet başbakanı Sol Parti'den

Yeşiller 16 eyaletin 9'unda hükümete ortak ve hatta Almanya'nın en zengin eyaletlerinden olan Baden Württemberg'de de 2016'da oyların yüzde 30.3'ünü alarak birinci parti olmayı başardı. Eyalet başbakanı Yeşiller'in kuruluşundan beri partide aktif olan Winfried Kretschmann oldu. Bu eyalette Yeşiller'in muhafazakâr CDU ile

//

Yeşiller'in Bavjera'daki adayı Katharina Schulze'ye göre Yeşiller'in koalisyona girmemesi büyük bir fırsatın kaçırıldığı anlamına gelmekte; çünkü toplumdaki bölünmeyi engellemek için köprülerin kurulması gerekir. Olası bir Yeşiller ve CSU koalisyonu çok kolay olmasa da çevre ve ekonomi, açık toplum ve güvenliği bir araya getirebilecek bir köprü kurabilirdi. Bu demeç aslında tam da Yeşiller'in geldikleri noktayı göstermektedir.

koalisyon yapması aslında o kadar da yadırganacak bir durum değil. Çünkü Kretschmann'ın partide temsil ettiği kesim daha liberal burjuva değerlerini benimseyen ve çevreyi koruma motivasyonu da daha fazla "tanrının yarattığı bir şeyi kirletmemeyi ve korumayı" ön plana çıkaranlardan oluşmaktadır.

SON BAVYERA EYALET SEÇİMLERİ

Yaklaşık iki hafta önce Bavjera eyaletinde yapılan seçimlerde Yeşiller oylarını ikiye katlayarak yüzde 17.5 oranında oy aldı. Bu tarihi bir başarıdır. Bavjera'nın Almanya'nın en muhafazakâr eyaleti olduğu düşünülürse, başarının daha da değerli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak sol açısından bakıldığında, SPD yüzde 9.7 ile tarihi bir yenilgiye uğramış ve Sol Parti de yüzde 5 barajının altında kalarak parlamentoya girememiştir. Yani genel anlamda Bavjera'nın muhafazakâr konumu değişmemiştir. Büyük şehirlerde Yeşiller'in liberal, çevreci ve kimlikçi politikaları büyük ilgi görmekte ve örneğin Münih'in bir seçim bölgesinde Kürt bir politikacı olan Gülseren Demirel açık ara en fazla oyu alarak doğrudan seçilmeyi başarabilmektedir.

Yeşillerin bu büyük başarısından sonra partinin hem "realist" hem de geriye kalan sol kanadı da koalisyon ortağı olarak hükümete girmeyi çok istedi. Bavjera'da 60 yıldır neredeyse tek başına iktidarda olan Merkel'in kardeş partisi CSU seçimlerde ciddi oy kaybına uğrayarak bir koalisyon ortağına ihtiyaç duydu; ancak CSU'nun koalisyon ortaklığını kendilerine siyaseten yakın bir partiyle yapacaklarını belirtmesi, Yeşiller'i hayal kırıklığına uğrattı.

Yeşiller'in Bavjera'daki adayı Katharina Schulze'ye göre Yeşiller'in koalisyona girmemesi büyük bir fırsatın kaçırıldığı anlamına gelmekte; çünkü toplumdaki bölünmeyi engellemek için köprülerin kurulması gerekir. Olası bir Yeşiller ve CSU koalisyonu çok kolay olmasa da çevre ve ekonomi, açık toplum ve güvenliği bir araya getirebilecek bir köprü kurabilirdi. Bu demeç aslında tam da Yeşiller'in geldikleri noktayı göstermektedir. CSU gibi muhafazakâr hatta aşırı sağ/faşist kesimlere göz kırpan bir parti ile hükümet ortağı olmak için geriye kalan ilkelere de vazgeçmeyi göze almak, 1985 yılında "realistler" ve "fundamentalistler" arasındaki güç mücadelesinin çok yoğun olduğu zamanda yapılan kurultayda Yeşiller'in şu öngörüsünü hatırlatmaktadır: "Neredeyse her şeye rağmen iktidara gelme arzusu ... Yeşiller'in toplumu temelden dönüştürme politikası izlemesinden dolayı kabul edilemezdir."

GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Almanya'nın toplumsal yapısına baktığımızda, kabaca toplumun 1/3'ü ekonomik gelişmeden daha az pay alan ve sosyal devletin tırpanlanmasından etkilenen kesimden oluşmaktadır. Bunların arasında işsizler, düşük ücretle çalışan insanlar, düşük emekli maaşı

alanlar ve yeni prekarya bulunmaktadır. Toplumun 2/3'ü ise Almanya'nın ekonomik gücünün toplumsal karşılığını yansıtmaktadır. Bu büyük kitle maddi sorunlarını büyük ölçüde aşarak Almanya'nın liberal açık bir toplum olmasını isteyen, Avrupa Birliği'nin önemini farkında olan, küreselleşmenin pozitif etkilerinin olduğunu ancak bazı konularda düzenlenmesinin gerektiğini savunan, toplumsal konularda (toplumsal cinsiyet, LGBTİ gibi) eşitliğin önemini ciddiye alan, sosyal adaletin gerçekleşmesinin büyük ölçüde insanların kendi elinde olduğunu ve yaşam kalitesinin yükselmesi için ilerici bir çevre politikasının gerekli olduğunu düşünen insanlardan oluşmaktadır. Yeşiller'in potansiyel seçmen kitlesini tam da bu kesim oluşturmaktadır. Elbette ki diğer partiler de bu seçmen kitlesini kazanmak istemektedirler. Ancak partiler yukarıda bahsedilen konulardan hangilerinin seçmenler tarafından öncelikli olarak kabul edildiğine göre oy almaktadırlar.

Sonuç olarak Yeşiller, partilerinin temel ilkeleri olan dış politikada askeri müdahalenin her şekline karşı çıkma ve sosyal adalet düşüncesini öteleyip, çevre ve kimlik konularını ön plana çıkararak büyük ölçüde toplumun periferisinden merkeze doğru yol almış oldu. Bu, bir bakıma sistemi radikal bir şekilde değiştirmek vizyonundan vazgeçip, toplumun "yeni merkezinde" konumlanmayı seçmek anlamına gelmektedir. Böylece hem SPD ve Sol Parti ile daha ilerici koalisyon kurabilecek hem de CDU için koalisyonda seçenek durumuna gelerek stratejik bir konum yakalayabilecekler.

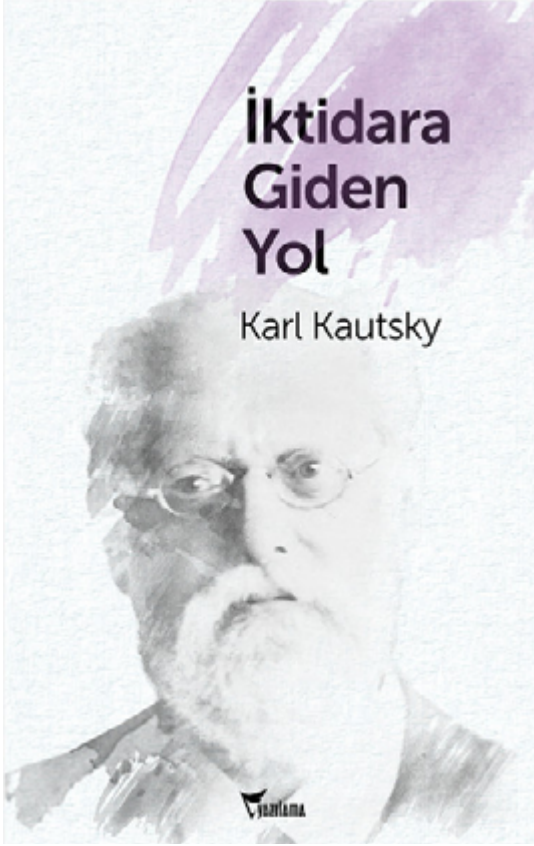
Son söz olarak şu noktaya da mutlaka vurgu yapılması gerekiyor. Yine de Yeşiller aşırı sağ/faşist AfD'nin karşısında olan ve milliyetçiliğe hiçbir şekilde atıfta bulunmayan bir partidir.

*1970 Avanos doğumlu. 2001'de Hamburg Hochschule für Wirtschaft und Politik'ten mezun oldu. 2001'den 2007'ye kadar Hamburg'da STK'larda göç üzerine çalıştı. 2008-2017 arasında Akdeniz Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ilk önce proje koordinatörlüğü yaptı ve son beş yılda da AB ve Almanya ile ilgili dersler verdi.

//

Sonuç olarak Yeşiller, partilerinin temel ilkeleri olan dış politikada askeri müdahalenin her şekline karşı çıkma ve sosyal adalet düşüncesini öteleyip, çevre ve kimlik konularını ön plana çıkararak büyük ölçüde toplumun periferisinden merkeze doğru yol almış oldu. Bu, bir bakıma sistemi radikal bir şekilde değiştirmek vizyonundan vazgeçip, toplumun "yeni merkezinde" konumlanmayı seçmek anlamına gelmektedir.

//

İktidara Giden Yol

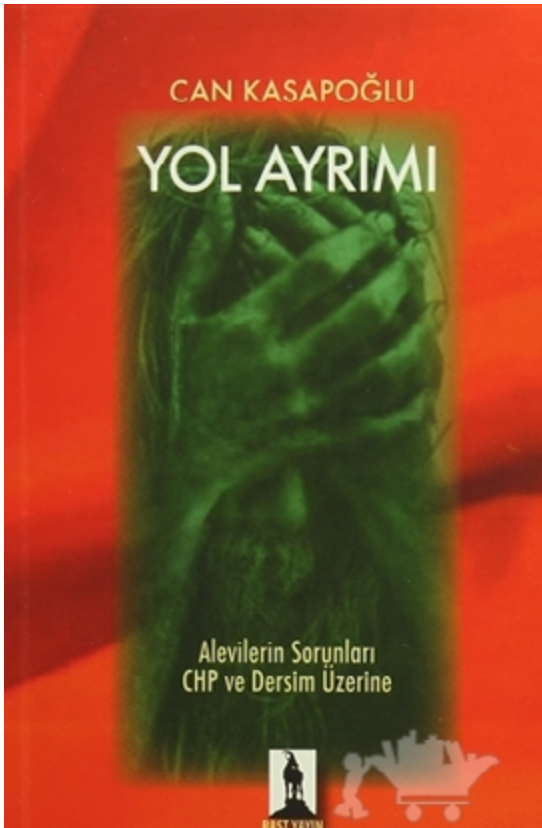
Yazar: **Karl Kautsky**

Çevirmen: **Özlem Altıok**

Yayınevi: **Yazılama**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **150**

Yol Ayrımı - Alevilerin Sorunları CHP ve Dersim Üzerine

Yazar: **Can Kasapoğlu**

Yayınevi: **Rast Yayınevi**

Baskı Yılı: **2015**

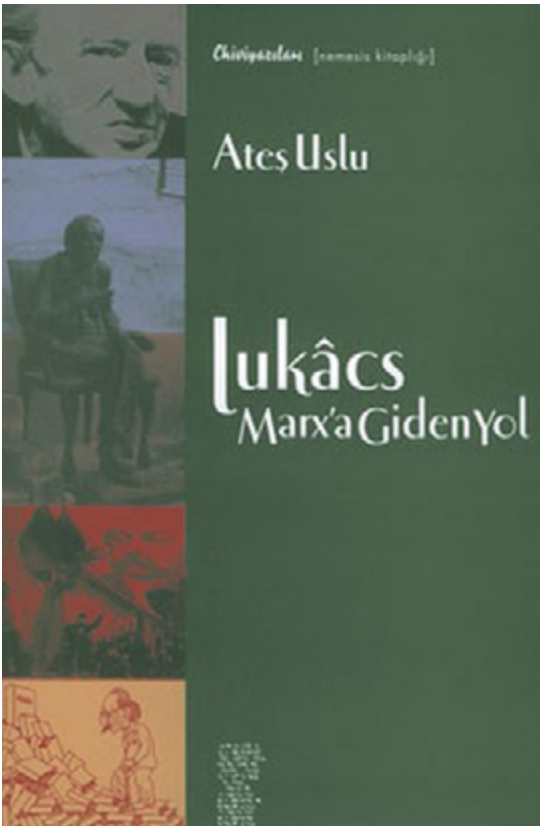
Sayfa Sayısı: **375**

Kitaplarda 'Yol'...

Yol Ayrımındaki Türkiye Ya Özgürlük Ya Sefalet

Yazar: **Selçuk R. Şirin**
 Yayınevi: **Doğan Kitap**
 Baskı Yılı: **2016**
 Sayfa Sayısı: **2008**

Lukacs: Marx'a Giden Yol

Yazar: **Ateş Uslu**
 Yayınevi: **Chiviyazıları Yayınevi**
 Baskı Yılı: **2006**
 Sayfa Sayısı: **248**

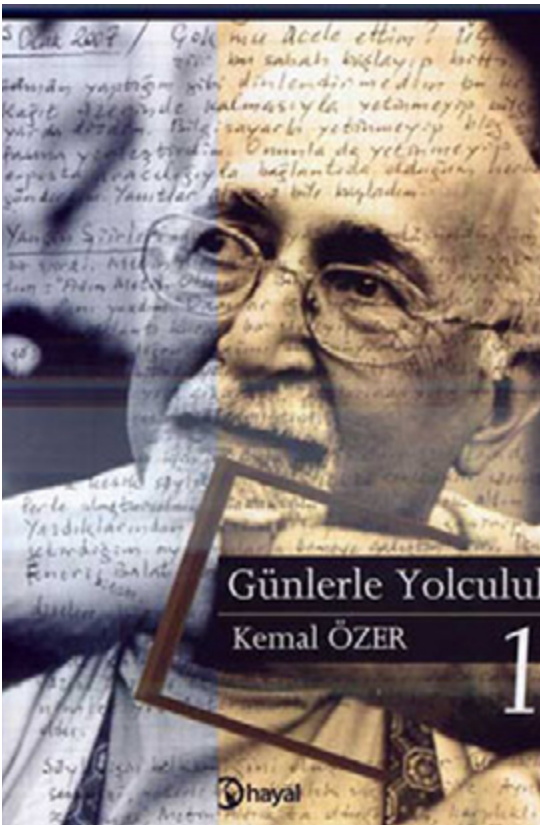
Ve Yola Çıktılar

Yazar: **Anais M. Martin**

Yayınevi: **Evrensel Basım Yayın**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **128**

Günlerle Yolculuk 1-2

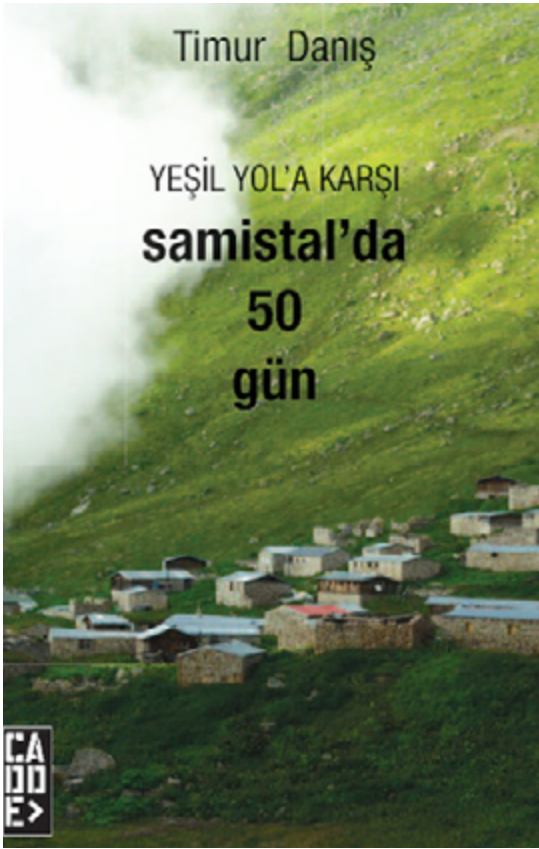
Yazar: **Kemal Özer**

Yayınevi: **Hayal Yayınları**

Baskı Yılı: **2010**

Sayfa Sayısı: **236**

Kitaplarda 'Yol'...

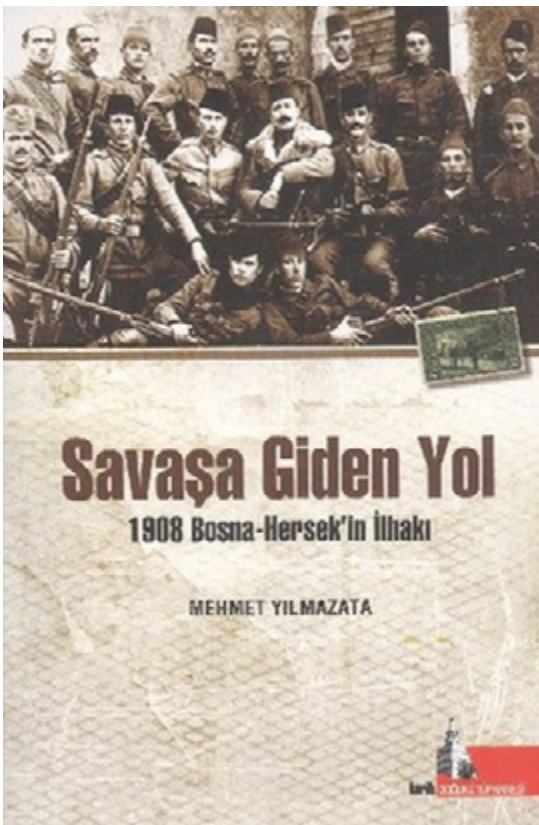
Yeşil Yol'a Karşı Samistal'da 50 Gün

Derleyen: **Timur Daniş**

Yayınevi: **Cadde Yayınları**

Baskı Yılı: **2016**

Sayfa Sayısı: **136**

Savaşa Giden Yol 1908 Bosna - Hersek'in İlhakı

Hazırlayan: **Mehmet Yılmazata**

Yayınevi: **Doğu Kütüphanesi**

Baskı Yılı: **2013**

Sayfa Sayısı: **320**

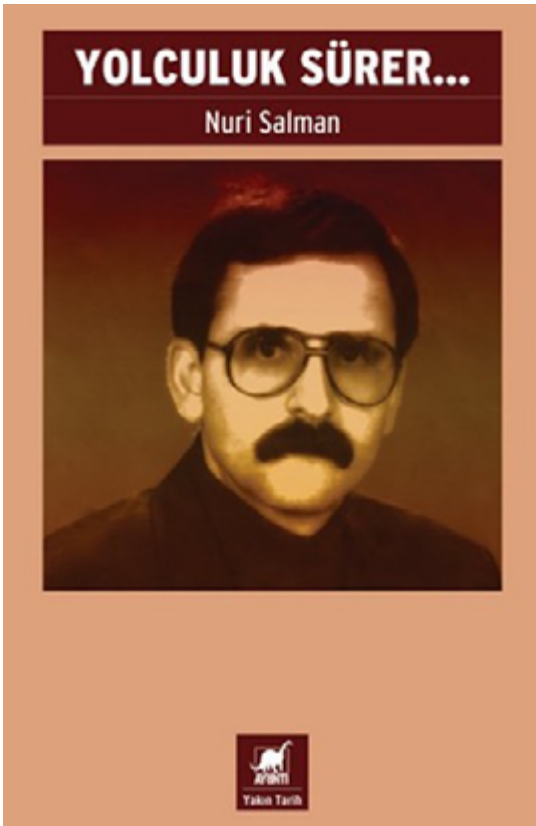
Küreselleşmenin Yol Haritaları Tekno-Siyasal Paradigmalar

Yazar: **Nurcan Törenli**

Yayınevi: **Ütopya Yayınevi**

Baskı Yılı: **2011**

Sayfa Sayısı: **365**

Yolculuk Sürer...

Hazırlayan: **Nuri Salman**

Yayınevi: **Ayrıntı Yayınları**

Baskı Yılı: **2016**

Sayfa Sayısı: **224**